

REVISTĂ
A UNIUNII
SCRITORILOR
DIN REPUBLICA
SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

LUCEAFĂRUL

ANUL XI
Nr. 30 (326)
Simbătă 27 iulie 1968
8 pagini — 1 leu

Raporturile dintre reviste

IN ACEST NUMĂR

AIEVEA ALE LUCRURILOR -
poezii dezvelite din Istoria Ieroglifică
a neasemuitului DIMITRIE CANTEMIR
și puse la vedere de către Nichita
Stănescu

Cronicarul și timpul literar

A spune că s-a realizat un dialog respectabil între revistele literare și de cultură înseamnă a susține că ele își desfășoară existența într-un deliberat consens de promovare a unui climat generos pentru cuvântul scris, că fiecare revistă, în efortul ei de a-și câștiga o autonomie de profil, de direcție, de stil, sprijină în mod implicit efortul asemănător al alteia, ansamblul revistelor realizând, în acest bun caz, o competiție literară și culturală de înaltă calitate, în care schimbul de opinii are dreptul să ocupe un loc de onoare.

Nu vrem să vorbim aici despre situații ideale. Tindem — să zicem — spre un minimum de succes general, spre o stare rezonabilă a raporturilor dintre reviste, condiția lor intelectuală fiind o chestiune elementară de dialog, ambiția lor de a fi de nivel apropiat constituind aceeași posibilitate de a se așeza pe același plan de idei și de a folosi un limbaj comun în înțelegerea valorilor fundamentale ale culturii, precum și în afirmarea lucrului nou din domeniile spirituale. O așa numită competiție literară și culturală n-ar fi posibilă dacă — nefericire! — revistele, luate în parte, ar fi preocupate, prin absurd, să-și promoveze o clientelă obositoare de colaboratori și nu să-și găsească și să-și aleagă distinse condeie, talente neliniștite de a se depăși mereu pe ele însele, de a comunica nemijlocit și îndrăzneț între ele, de a se confrunta, îndreptate, într-un spirit treaz, măturisit, spre înnoiri culturale și sociale de mare răspundere. Dacă a fost posibilă un timp apariția tonului precar, în deficit de intelectualitate și urbanism, dacă s-a putut produce confuzia între noțiunea de opinie și aceea de delatune, acest lucru s-a putut întâmpla și datorită unei stări „comode” a revistelor, înțelegându-se apoi că ele, pentru a-și manifesta personalitatea, trebuie să fie active în parte și în totalitatea lor, pregătite serios în susținerea aceluia dialog fundamental privind viața literară și culturală. Și, fapt esențial pentru reviste, pentru existența și justificarea lor în fața cititorului: propulsarea aceluia fenomen viu pe care cărțile valoroase de literatură, de critică, activitățile artistice și culturale autentice ni l-au pus și ni-l pun de-alte ori în față, chemând la o convenită și serioasă înțelegere. Nu de puține ori, o carte, un eveniment cultural, un fapt social de evidentă importanță, și-au risipit ecurile din pricina acelei izolări, acelei ignorări a unei reviste de către alta sau de către toate celelalte. Când, la drept vorbind, adevărata condiție e angajarea plină de nerv, de hotărâre în jurul unui eveniment de carte, cultural sau social, astfel de evenimente oferind marea șansă a raportului vital de opinie, de afirmare a personalității fiecărei reviste și a colaboratorilor săi, de realizare a comunicării și confruntării rezistenței de talent, de inteligență și a pasiunii pentru adevăr.

Spunem toate acestea dintr-o obligație de stimă. Nu concepem viabilitatea unei reviste bune, constituită ca o insulă, climatul tuturor publicațiilor poate da aerul bun în care celelalte să respire, fără un interes general de înnoire, o publicație sau alta riscă să se înșele pe sine și să se creadă înnoitoare pe drumuri de mult bătute, sau să obosească pe singularele căi încercate. De aceea considerăm raportul de calitate dintre reviste ca primordială viabilității lor. Și, fiind o revistă a scriitorilor tineri nu ne este deloc indiferent dacă un colaborator al nostru, talentat sau mai puțin dotat, îmbrățișează de timpuriu ideea că a deveni un element de clientelă ar fi o poziție cheie pentru el în viața literară, înțelegând greșit că publicația noastră ar fi datoare să-i facă loc în pagini cu orice fel de lucrări literare, publicistice etc., indiferent de valoare, indiferent de raportul de nivel față de colegii săi de condeie și de generație, indiferent de exigențele revistei, indiferent de realizările celorlalte reviste. Motivul că alte reviste îi publică din când în când lucrări la fel de neconcludente ca acelea pe care ni le prezintă, la fel de pretins moderne, pretins actuale, etc. nu poate constitui un criteriu nici pentru publicația noastră, nici pentru altele care nu l-au tipărit încă, oricâtă iritare și fals sentiment de nedreptate i-ar produce acestui gen de colaborator, vădit neatent la seriozitatea cu care majoritatea colegilor săi își tratează lucrul propriu. Am măturisat că vrem să devenim o revistă de literatură bună și ne-am deturna rosturile dacă ne-am mulțumi numai să ne formăm o colecție indiferentă și comodă de colaboratori înnoiri doar prin ineditul rotației.

Invocăm, deci, raportul dintre reviste pe planul calității și al competiției, atât privind necesitatea comunicării deschise, a schimbului de opinii asupra fenomenului major literar și cultural, cât și din stîmă pe care o purtăm talentelor fine, căroră vrem să le oferim, nu comoda posibilitate a involuției, ci greaua șansă a emulației continue, a confruntării conștiente cu talentul, cu inteligența vie și cu munca neobosită a celor mai buni și adevărați.

LUCEAFĂRUL

Sculptură de ROMUL LADEA

CÎT E DE LUNGĂ LIMBA BOULUI

În cele din urmă s-a pus problema
Să se măsoare cât e de lungă limba boului.

Întii s-a adus un metru
Apoi un kilometru
Dar nu au fost de ajuns.

Atunci s-au adus tot felul de măsurători
Distanța dintre alfa și omega
Distanța dintre sens și nonsens

Și chiar distanța dintre vid și materie
Dar tot nu au fost de ajuns.

Nimic nu a fost de ajuns.

Vom străbate probabil distanța dintre Pământ
și Sirius

Vom afla chiar ce este dincolo de moarte
Dar tot nu vom putea ști

Cît e de lungă limba boului.

Geo ROGZA

Dorim să scriu ceva despre prejudecățile specializării ad-hoc, comentator fără strălucire al valorilor clasice, dar mi-am amintit de îndată de prejudecățile și închipuirile cronicarului hrănit de evenimentul apărut chiar astăzi, cel mult ieri. Acesta manifestă o idiosincrazie inexplicabilă față de ceea ce depășește imediată și, uneori, facia modernitate. O preocupare sistematică pentru scrierile mai vechi îl trezeste de îndată bănuiala și face alergie la ideea de a deschide, într-o publicație de literatură contemporană, o rubrică destinată valorilor clasice. În mintea publicistului nostru istoria literaturii române, dacă nu poate începe chiar cu opera lui, trebuie să pornească oricum de la cele câteva scrieri interbelice pe care spiritul său le acceptă. E, desigur, la mijloc o confuzie descurajantă, ce n-ar trebui lăsată în seamă de nu s-ar învălui în fumal spiritului modern. Ce trebuie spus numai că această opacitate nu aparține înădrului scriitor, încruntat îndeobște față de modelele unanim admise. Această revoltă a spiritului tinăr față de inerțiile și convențiile artei e creatoare și la scriitorul adevărat ea se soluționează prin incorporarea tradiției într-o operă pornită din straturile altei sensibilități. Proces dialectic, trăit de fiecare generație, la nivelul și cu posibilitățile ei. Negativă creatoare e o formă a progresului în artă, căci, loc comun în critică, nimic nu s-a făcut în artă fără revolte față de reguli și libertatea față de modele. Acest fenomen complicat, îl înțeleg bine scriitorii tineri de azi și e suficient să deschizi paginile revistelor pentru a vedea insistența cu care tinerii își definesc propria formulă în raport cu literatura anterioară. N. Stănescu comentează *Istoria ieroglifică* și se fixează el însuși într-o tradiție muntească de poezie. Ion Alexandru descifrează izvoarele filozofiei lui Eminescu și comentează pertinent poezia lui Blaga. Cezar Baltag scrie cu o gravă ironie despre primii noștri simbolizști și citește într-un chip propriu pe Barbu și pe hermetici. În stilul său imagistic torențial, Adrian Păunescu arată prețuire pentru Macedonski propunându-ne, în secret, un posibil model. Răzând privirea spre cîte zone ale poeziei mai noi, Ana Blăndina descoperă pentru sine lirismul suav și pur al lui Iacobescu. Cineva, scotit de toată lumea un poet ermetic și vizionarist, ne lina la televizor o scurtă expunere despre Văcărești și nașterea inefabilului românesc. Demonstrația e seducătoare și arată o mare prețuire pentru tradiție, vreau să spun o știință, pe care nu oricine o are (dovadă publicistul nostru inclement), de a citi pe clasici. Curios, intoleranța de care vorbeam nu e manifestată la acești tineri ce au, ca să zicem așa, iconoclastia în sine, ci la oameni din altă generație pentru care pojarul inconformismului e un accident, nu o regulă. Ce este, mă întreb, în mintea cronicarului, cînd, văzînd că revista noastră scrie despre *Maiorescu, Lovinescu, G. Călinescu, Tudor Vianu*, ne sfătuește alarmat să renunțăm a ne mai ocupa de răposați? Într-adevăr, ce poate fi în mintea acestui fiitor de condeie dacă el protestează văzînd că o pagină de revistă e destinată, o dată, lui G. Călinescu și, altă dată, lui E. Lovinescu? Am întors faptele pe toate fețele și nu am aflat un răspuns. Cum nu vreau să fac un pamflet și nu mă înveselesc caricatura unei idei, nu încetez a mă întreba, cu o oarecare tristete, de protestul confratelui nostru, cronicarul pur. Răposatul de care domnia sa nu mai poate trăi sau cel puțin așa lasă să înțeleagă, afectînd o mare mîhnire, sint, pentru cine știe să citească bine și fără prejudecăți, niște spirite într-un sens mai general actual, autori, adică, citiți și comentați, obiect oricînd de referință și măsură a eforturilor noastre într-un domeniu în care nici o propoziție nu se poate scrie fără spaima de a trăda sensul adevărat al lucrurilor. Comentariile lui T. Maiorescu despre adevăr în critică sint, din acest punct de vedere, mai actuale decît acelea ale unui contemporan care, divagînd pe aceeași temă, spune banalități cu o bibliografie mai complicată. A fi structuralist și a spune lucruri comune nu e o situație de învidiat. Principiul clasic al lui Maiorescu e încă potrivit și privind pustul multor demonstrații critice îl vine de îndată în minte celebra formulă a criticului junimist: „Sint, întreb, inactuali, T. Maiorescu, E. Lovinescu, G. Călinescu, T. Vianu, așa cum ne spune confidențial confratele nostru, publicistul pur? Mă tem că, dîndu-i dreptate, uităm de unde venim și încotro ne îndreptăm. Mă tem, mai ales, că îndepărtîndu-i din paginile revistelor vor părea numai decît închipuirile publicistului dispus să scrie oricînd și despre orice, lăudînd azi ceea ce e negat ieri. Cînd în discuție vine critica propriu zisă, aceea care stabilește valori și dă judecăți despre talente, confuzia de mai înainte pare aproape o necuvînt. Un critic e, în fond, un cunoscător al literaturii în totalitatea ei și, fără paradox, cine nu a citit la timp și cum trebuie pe Alecsandri nu poate da judecăți despre ultimul poet apărut în colecția *Luceafărul*: chiar dacă vede în Alecsandri o valoare culturală și mai puțin estetică. Lectura clasicii dă stabilitate gustului și fixează puncte de reper pentru valorile actuale. Existăm, ca valori, numai în măsura în care ne fixăm sau ne delagăm de o tradiție. De la treapta zero nu pornește nimeni; de-a fost unele spirite care au judecat altfel, s-a văzut ce a ieșit... Scriind despre Maiorescu, Macedonski, Lovinescu sintem, deci, în pura și fierbînta actualitate.

Eugen SIMION

CRONICA LITERARA

ilie constantin

„BUNAVESTIRE“

Ilie Constantin este un autor contradictoriu, lucru vizibil și din felul cum a fost comentate volumele sale de versuri. *Clepsidra* a fost judecată foarte sever și — ne place să credem — poate atrage aceleași feluri de clasificări sau pledoarii. Cum zestre poezică a actualului volum și a celorlalte este reală și-l poate apăra pe poet chiar de judecățile noastre, ne vom îngădui să-l tratăm fără menajamente.

Odată pătruns în templu inițiatul e obligat să se supună dogmei. În cazul nostru, dogma este poezia și odată acceptat sub cupola ei, un poet nu-și poate îngădui trădări. Observațiile noastre vor veni deci de la altitudine unei aspirații spre care, nu ne îndoiim, că Ilie Constantin năzuiește continuu.

Singura neînțelegere dintre noi și Ilie Constantin sau dintre noi și Ion Gheorghe, de al cărui volum *Vine Iarba* ne-am ocupat, nu poate veni decât dintr-o înțelegere diferită a noțiunii de poezie. Necesitatea unei redefiniri a noțiunii de poezie, a reamintirii semnificației ei plene, era solicitată atât de *Zoosofia*, cât și de *Vine Iarba*. Ambele volume indicau apariția în august spațiului rezervat poeziei a unui însăși obținut în transportarea aici a unor atitudini improprie poeziei, contrabandă care azeza pe practicanții ei, ori de câte ori o susținea, în poziția de intrus.

Ilie Constantin cunoaște granițele aceluși și gestului poetic. Poezia lui reprezintă aerul elevat al creației poetice, ferită fiind de confuzii elementare. Dar lectura volumului ne arată că inițierea într-o credință veștă — superioară doar într-o vreme în care prospera sub numele de poezie reportajului sau romanal versificat, epical abia travestit liric — credința că superioritatea formală, tehnică, a versului e cel mai bun antidot împotriva hibridizării poetice.

Bunavestire atestă un cult al formei, implicit o rigiditate, care, paradoxal — pentru că intenția era contrară — poate ucide chiar poezia. Ilie Constantin scrie o specie de poezie savantă, lăsându-se adesea furat de voluptăți tehnice. Atenția se mută de la un pol la

celălalt și avem surpriza să constatăm ticuri prozodice anacronice. Cîteva poezii sînt narativ frumos versificate (*Negustorul de săbi*). În altele, poetul se explică inutil în ultima strofă, deși suspensia ar fi servit mai bine impresiei poetice, întărind-o. Alteori crede că arta versului poate salva o idee comună.

Trebute să spunem însă că, înșirarea de păcate capitale de plină aici nu și-ar avea rostul dacă Ilie Constantin și-ar reduce poezia doar la atât. Critica nu se poate ocupa decât de lucrurile existente și poezia lui Ilie Constantin oferă un existent discuției critice. Contradicțiile ei sînt născute de coexistența unei false atitudini față de poezie cu o altă mai profundă și veritabilă poetică, în care comoda postură alexandrinică este înlocuită cu aventura captării prin limbaj a lumii. Lirismul său n-are însă amplitudini clocotitoare, faldurile largi ale unei poezii de intuiție integrală a cosmosului. Poetul relevă mai ales stări, caligrafiază nevrose: „Drum de ferestre lent se înclină / Usind un nimeni din multe chipuri, / Și parșeseri un străin, o străină, / Reci, de septembrie, duse nisipuri. / Gesturi confuze vin din multime / În solidară îngăduire, / Nu se desparte nimeni de nimeni / Ori fiecare de fiecare” (*Bunavestire*). El pare a fi mai ales un poet de interior, cu nostalgia marilor spații.

„In zvircolite de lasitate / Imi simt destinația ca pe-un așez” / O, sub cătepele violente / M-aș năpusti către marea Vest // Ritic debarcă, în jarm surpate, / Spor de popoare: mulari și lești, / Rupe, apucă, apărate, bate / Cu disperare oricare gest // Cîntă planetă la soare apune! / Ochii prea lacomă vă răpune // S-așez în lăut și să cuprind / Sead în ocoluri și în deprinderi, / Fără pleirea unei desprinderi, / Cu tristă rîvnă îmbătănită” (*Descălecarea lui Buftalo Bill*). Este o călătorie în jurul camerei, căci existența are limite, cunoașterea este limitată, parnicul cel mai nelăudător al acestor bariere fiind timpul: „Balustradă așteptînd în inserare / Năruirea mea prin aer. // Fumegă în linia privirii negru, / negru blestemat vapor / și-n precăma lui / somnolenți în toamnă

se-nfoară / chiparoiși cu mîhnire / Doar un cos din patru. Celelalte / urîmă și foamea le răcește; / fumul ca o pasăre greoaie / poposește și se rezemă de ele. / Mobarit vapor lavie pe colină, / printre arbori profană de umbră lui. / Fumul se desprinde anevoie de pe horn, / se aruncă mai în-lăi spre ierburii / pipăind orbește zidurile navei, / se-acovoaie, ocolește și apucă / fără vlagă crengile, sfîșietor. // O, prin arbori trece o teroare / și de miță frunzele se rup și pleacă, / curg în fumul svicolit, / alături suie / piată clad rămla în urmă. // Fumul m-a ajun pe balustradă, / mult adus de vînt, mă înconjoară. // În vorbesc dar el priate cuvinte / se refugiază-n pieptul meu, cu disperare. // În privesc și el imi intră-n ochi / năducit ca o egilaxi care-l resping. // Și-l alung din piept fără de voie / expirîndu-l, și din ochi / îl gonesc cu lacrimi negre. // Fumule, cine-ai fost? / Pentru ce te-ai imbarcat pe negru, / negru blestemat vapor de pe colină?” (*Cunoașterea prin limite, I-II*). De-aici intuiția unui timp sigur de sine în curgere, indiferent la spectacol, deci discret, de unde și simbolul clepsidrei — emblemă poetică, a zodiei sub care recepțiază poetul lumea revenit și în *Bunavestire*.

Sondați poeziei, ploșceni cunoașterii nu te înecărează numai spre spațiile de aurore. Febra e expresia unui contact nemijlocit cu natura, e febră a contactului prin intuiție artistică: „Sub semnul marelui Vag / viața mea în noiembrie, / marea Vag e în mine / cutreierîndu-mă, / cum umbra nemicață ce-o arunc / pe lac e străbătută de un pește. // Pește cu goana scurtă, marea Vag, / alt de lenes și de grabnic lacheieși / zvicalri, că nu ies niciodată / din laturile umbrei mele. // Sub semnul marelui Vag / viața mea în noiembrie. // O frunză lunecă sfîșietor / aproape suspendată, pe spiralele / în declin, prevestește / locul de celui unde-mi va dînge / umbra din apă. // Un jipăt acotele locului însemnat, / marea Vag, ca o exasperare / imi înmeste simjurile și prin el, / su urmăresc, în locul de contact / al teamnei, cum o putredă celulă / din viața mea decade și o alta / se naște-n locul ei. // Din ce explozie de ceruri vine / acest prinos de viață, să se-azeze / în rîndu de fiecare clipă / continuîndu-mă?” De aceeași esență este și *Fiul* unde scuhundare într-o nouă dimensiune a lumii duce la revelația altui eu: „O boltă de biserică, înaltă, podul sursei / plutea pe norii de tîmle ce suiau / din flă. Ședeam întins pe-această hulă / uscată, vegetală, în desăvirzire. // În deiala / de mine însumi se-cuzaea venind / cu fuga sobolanilor odată. // Nu mi-a fost teamă, nici de ei / nici de tîgăda mea. / Intins și drept / mă dărimam și mă sideam în ciclu, / urmîndu-mi ritmul inimii prin ierburii. // Visul maximei vitalități năzuită de poet are surdina izvorului livresc, într-o poezie de un echilibru remarcabil: „O Daphne reversibilă visam / Reinviind din fiecare ram, / Să zbată pleoape dulci între nevruri, / Să lăse-n muguri umbra caldă guri. // Pe unduioase coapse să se-audă / Cum carnea surpă cloșofila crudă, / Fuga oprită-n rădăcini de plantă / Să reinceapă-n glezne, delirantă. // O Daphne reversibilă vedeam / Reinviind din fiecare ram. // Ea alerga nelătinat de vie / Și-și aduna vestmintul cu minie, / Mult sfîșiat de ramurile sale / În vremea stînaiei virse vegetale” (*Reversibilitate*).

Prin aceste ferestre ale volumului, poezia lui Ilie Constantin respiră alt aer și capătă o altă coerență și-un alt sens decât cel propus de selecția și succesiunea sumarului.

Un tonus vital diminuat nu exclude pe nimeni de la poezie, după cum absența unui zgomotos program vitalist nu este o vină. Dar simptomatic este că, poet neconfortabil, Ilie Constantin devine atunci cînd părăsește cenzurile de cabinet.

Mihai UNGHEANU

opere și autori

TRISTEȚEA MATURIZĂRII

Într-una dintre nuvele lui Marin Preda, un fărăn pleacă din sat, înșeală, fură, fără a avea sentimentul delictului. Singura ordine reală, singura existență constrîngătoare pentru el e grupul din care a ieșit. În afara acestuia, legile își pierd conținutul, valorile se gîtesc de sens, relațiile sînt indifferente. Drumul lui Moromete la fiii lui bucreștenizați închide în culoare inversă toate semnificațiile romanului. Somnolența fărănelui nu vrea să înregistreze mîrdăria, mizeria fizică, decăderea pentru că acestea sînt neimportante pentru el; aparțin unui mecanism pe care nu-l recunoaște. Băteții și-ar recăpăta dreptul de a fi judecați numai prin reînțegrarea în colectivitatea părăsită.

Mă se pare că încredințat de Marin Preda în literatura pe teme rurale este tocmai această percepție a conștiinței de sine individuale în cadrul grupului social închis. Autonomia economică a insulei (aparentă sau nu), eficiența lui materială indiscutabilă îi dau plinătatea rostului, ideea responsabilității, simțul persoanei. Latente, aceste certitudini se verifică și se confirmă numai în relațiile cu ceilalți. Disponibilitatea fărănelui pentru exercițiul social e o exteriorizare a sentimentului importanței, o căutare a locului care să-i dea semnul evident al valorii. De aici, cultivarea liniilor de ierarhie, atît de multe dar, nu rigide, în care pozițiile sînt menținute prin efort controlat și luptă, prin rețezarea velleților celor care aspiră. Reflexul palpabil și imediat al individului e autoritatea lui morală față de ceilalți. Care sînt satisfacțiile supreme ale lui Ilie Moromete, dacă nu tocmai cele legate de atribuțiile sale de pater familias, dispunînd de destinele micului său clan? Discuțiile politice, pe de altă parte, nu sînt nici ele niște nobile inutilități, ci mod de încheiere a unui alt sistem ierarhic, în care meritul fine de mobilitatea spiritului. Toată strategia lui Aristide pentru a crea o rețea de dependență nu are alt punct de plecare în sentimentul căci cea a fărănelui care vrea să se impună bătîndrîilor de pe imeo prin forța fizică. Oglîndirea în ceilalți dă măsura realității, unicității și autonomiei noastre. De aceea satul, mediul în care interînșulează și o dinamică mai puțin controlată de rațiune exterioare, a putut crea într-un moment al dezvoltării sale, individualismul, înșeala ca demnitate a independenței.

Dar organismul social exterior pe care fărănelul a vrut să-l ignore înșeala funcționează. Micul dom rural e dizlocat pentru a fi integrat unui sistem superior complex. În acest proces nu consecințele economice (pînă la urmă favorabile lui) îl afectează în primul rînd pe fărăn, ci mînarea capacității sale de a dispune singur. De ce trebuie să are și să culceagă la anumite date? De ce nu mai poate face comerț cînd și unde vrea? De ce trebuie să renunțe la cai? De ce trebuie să predea niște cote la prețuri derizorii? Actul muncii, terenul imediat al exercitării deplinei lui libertăți față de mîloace și rezultate, baza integrității lui spirituale, trebuie introdus acum într-o disciplină și subordonare.

Leges la inițial forme atît de categorice, neînțelese și bruște, înșeala oamenii o cred o plumă de ale cărei urmări se pot echiva. Rezistența lor vicelană și neîncredințare e înșeala demarșată în fața rezultatelor disproporționate, aproape tragice. Apare atunci spuma incoerentă, brutală: fuga fărănelui care se aruncă în riu pentru că i se păsieră niște cartușe de vîntoare în casă e explicația limită a tensiunii. Cu intuiții magistrale, Marin Preda conștează ieșirea din crîc. Prima etapă a umanizării legii, nu atît în esența ei, rîmăssă obscură pentru fărăn, cît în rigiditățile și extremele ei. Trebuie dovedit că exesele sînt greșeli ale oamenilor. În fața vazeșărilor lucrurilor, tocmai acea velleitate a autorității care îl caracterizează pe fărăn și mai înainte, poate lua forme parozistice la unii. Omul intervine corectînd greșelile omului și acesta privind sensul în care acțiunea lucidă devine din nou posibilă. Aici e însă numai începutul. Romanul leasă într-o nedeterminare care e înșeala a realității și a istoriei, lungul drum pe care fărănelul îl are de parcurs către un alt înșeala al libertății.

Am elinșit în niște termeni prea categorice abstracti substanța unei cărți care ne-a emolant; poate, încercînd să punem pentru noi înșeala o ordine liniștitoare în această realitate epică, stufoasă, invadatoare, lăsată de scriitor să se rezerve cu intenția, parcă de a se elibera de ea, de a face colecții, prin comunicare, o responsabilitate pe care o purtase singur pînă acum. Dar sursele de emoție le găsim și în alt strat, mai profund, mai personal. Prozeorul arată aici altă față, nu numai a artei, dar și a spiritualității lui. Nu mai înșeala înșeala solvitate a existenței, calmul voluptuos al prezentului, desfășurarea necesară a faptelor (atît de specifice primului volum). Le-a luat locul o lume cu contururi labile, fumegînde, plină de umbre și obsesii. E doar o modificare a materiei exterioare sau și o transformare în procesul de înregistrare și expresie? Și una și alta.

Timpul individual e ajuns la conștința timpului social și și-a înmulțit ipostazele, și-a schimbat atmosfera afectivă. Consecințele sînt capitale pentru proză. Volumul întîi al Morometilor se petrece într-un prezent continuu. Familia nu avea o istorie, sau în orice caz, această nu era resimțită ca actualitate prin ecouri. Evenimentele veneau strălucitoare, gustate în trăirea lor totală, dar neexplícitate, pentru că păreau a aparține unei succesiuni prestabilite, în care oamenii aveau bucuria cunoașterii în așteptare și repetare.

În volumul doi, de la primele pagini surprinde pregnanța trecutului, ieșit dintr-o absență care se dovedește amenințătoare în măsura în care e ignorat. Mama a avut o viață a ei, dincolo de familie, înainte de ea, și viața aceasta își trimite prelungirile determinînd alte fenomene neașteptate. De fapt, întregul volum întîi nu a înșeala să existe: devenit trecut, el e fundamental și cauză a efectelor ce sînt acum în plină desfășurare.

Prezentul nu mai are o autonomie atemporală: el e rezultatul implicabil și, în același timp, cu mult mai grav, cap de serie pentru noi consecințe. De aici nerăbdarea și neliniștea cu care e trăit. Fiecare eveniment e copleșit de prezentimentul unor eventuale urmări sau, dimpotrivă, încercătura lui de forță și frumusețe poate fi inutilă, tocmai pentru că e nesemnificativă în perspectivă (ne gîndim la tulburătoarele scene de dragoste, atît de stranii și melancolice în amurpurile din izlaz și atît de puțin legate de soarta viitoare a protagoniștilor lor).

Timpul cu cele trei ipostaze ale sale aduce frica, visele superstițiale, teroarea, într-un cuvînt violența interioară. De unde această diferență de percepție? Prezentul continuu, rupt de trecut și fără viitor nu e numai un timp epic, ci mat ales unul psihologic — timpul copilăriei. Copilăria înșeala stabilitatea în care intri fără istorie, securitatea ocrotitoare a divinităților familiale — părinții. Primul volum — viziunea unui Nicolae copil, al doilea — contactul unei adolescențe și thimerat agitate cu o lume informă înșeala. Ilie Moromete s-a schimbat complet? Nu atît el, cît și relațiile lui cu copilul, modul de a se reflecta în conștința aceluia.

Rupt de protecția admirativă pentru tatăl său, Nicolae reazează oamenii și faptele în dimensiuni noi: schimbîndu-se, surprinde schimbarea din celălalt. Dar, în același timp, e gata să plătească cu resentimente, ca orice om, iluziile de odinioară.

Finalul e o întoccare și o împăcare: imperfecțiunea și perfecțiunea, ca și schimbarea nu stau cu totul în puterea noastră. Trebuie să purtăm cu noi cît mai mult amintirea recunoașterea a acelei stări de aparentă imobilitate cînd eram vecherai de forțele bune ale copilăriei. Acea stare se nămește cu un cuvînt pe care fărăneli nu-l folosesc: fericire.

Magdalena POPESCU

UMANISM ȘI STRUCTURĂ

Desigur, analiza „Scrișorii furate” (sau cum retraduce Lacan, *Scrisoarea deturată*, *detour-ocol*) este și un joc al analistului în interiorul unui text construit nu cu figurizate logice, ci cu riguroasă existenței. Joc din care apar raporturile ciudate (*odd*, în textul de engleză) pe care le întîrește semnificativ cu spațiul și cu protagoniștii. Aceste caractere *odd* se susțin înșeala realitate asupra unei lumi „întinse”, spașu geometric nemarkat de simboluri: după această mentalitate comună, „nimic nu va fi acșuns vreedată, ori cînt de departe l-ar înșeala o mină în interiorul lumii, pentru că altă mină îl va putea ajunge.” (Ecrits, p. 25). Semnificativul nu cedează efortului de căutare într-un spașu divizibil în porțiuni ce pot fi epuizate din aproape în aproape; e este găsit de Dupin în ordinea simbolică, prin urmărirea automatismului de repetiție căruia i se supun cei intrai în jocul provocat de depășirea scrișorii. Celelalte obiecte (care nu au rolul de semnificativ) sînt sau nu sînt într-un anumit loc, pe cînt scrișoarea este și nu este acolo unde se află, proprietatea ei ciudată fiind nulli *bietate*, absența din spașul geometric nemarkat de ordinea simbolică.

Nici raporturile sale cu protagoniștii nu sînt raporturile obișnuite ale lucrurilor cu omul; semnificativul nu are apartenența. Ajunse în „posesia” scrișorii, personajele sînt de fapt posedați de aceasta, de semniul pe care-l poartă. Deci mai propriu poate fi spus că semnificativul este detinut, dar nu posedat. Detinătorul scrișorii, ministrul D., se „folosește” de ea nefolosînd-o, odhîndîndu-se în umbra ei. Dar această odhîndă în umbra semnificativului este depersonalizată: „așa ca omul care s-a retras pe o insulă ca să uite, ce să uite?”, a uitat ce are, — la fel ministrul nefăcînd uz de scrisoare, ajunge s-o uite (...) Dar scrișoarea, la fel ca și inconștințivul nevroticului, nu-l uită. Îl uită atît de puțin, înșeala îl va transforma din ce în ce mai mult în imaginea aceleia care a expus scrișoarea unei luări prin surprindere” (p. 33).

Deci nu aceste raporturi obișnuite sînt importante în caracterizarea situației intersubiective ci doar poziția scrișorii în ordinea simbolică. Poziția ei „naturală” în această ordine se află la intersecția a două lanțuri simbolice, cel al credinței și cel al trădării; în acest punct se conturează personalitatea reginei. Scrișoarea este tocmai semniul că aceste două lanțuri simbolice incompatibile se intersectează totuși undeva, deci este semn al contradicției scandalizante. Nu faptul posedații scrișorii de către unul sau altul dintre personaje este relevant, în primul rînd: depășirea ei din locul al cărui semn este, parcursul ei prelungit (purloined) constrînge într-un traiect ce conține puncte marcate. În depășirea lui semniul unui loc părăsit luminează fiecare spașu parcurs în culorile sale originare.

„Dispariția” personajelor în comentariul psihanalitic al lui Lacan nu este o respire a conturilor fenomenale, ci se desfășoară la nivel fundamental al adinca a personalității.

Întotdeauna conceptele în care este gîndită o problemă sînt altele înainte unei dezvoltări teoretice și după încheierea ei, chiar dacă teintele folosite sînt aceleași. Fapt de altă ori evidențiat de Hegel pentru nerăbdătorii definițiilor preliminare. Dacă pe parcursul analizei, personajele sînt în acțiuni fascinate de depășirea semnificativului, la sfîrșitul procesului o privire retrospectivă le redescoperă despărțite de datele identității lor banale, trăind și modelîndu-se după puterea „semniului sub care se află. Ceea ce a dispărut, ceea ce s-a dizolvat în structura ordinii simbolice, nu a fost omul ci imaginea pe care ne-o făceam despre el. Imagine care ignora că ea s-a dovedit a fi esențială, caracterul constitutiv al ordinii simbolice creată de depășirea semnificativului. Nu este vorba despre dispariția omului și înlocuirea lui cu structura, ci despre căutarea unui noi concept asupra omului în care integrarea în ordinea simbolică să fie un element definitoriu: „...depășirea semnificativului îi determină pe subiecți în acțele lor, în destiul lor, în refuzurile, orbirile, în contururile înșeala și a achizițiilor sociale, fără deosebire de caracter sau de sex, iar, de voie de nevoie, tot ceea ce este dat psihologic va urma, cu arme și bagaje, drumul semnificativului” (p. 30).

Dincolo de laturile ideologice exagerate, cît și de unele „concluzii” periferice, datorate publicității mondene amatoare de scandaluri teoretice elegante, demersurile structurale în științele umane, aprig criticate de „umanisți”, au un punct de plecare real. Omul rîmîne un nedeterminat care se determină continuu prin existență; or, o mare parte a ideologilor umanisți operează cu categorii și atribuțe păștrite din stadii vechi și desăușite — în științelor. Nu este locul să diferențiem specificul cercetărilor structurale după domeniul abordat. În principiu, înșeala, trebuie amintit că atît „antumanismul teoretic” promovat de Althusser, cît și ceea ce se poate înșeala din expresia (poate prea metafizică și șocantă) „moartea omului”, lansată de Foucault, se situează la nivelul teoriei, vizează definiția omului, nu existența lui. În consecință, și critica lor (cîcî o critică trebuie să existe, în vîrtutea dinamismului culturii) trebuie să se situeze la acest nivel. Dizolvarea conceptului de om în acela de structură (de un anumit tip) nu poate fi combătută cu argumentele bunului simț, care adesea sînt păștrătoare ale prejudecăților cotidiene, benigne sau indifferente, atît timp cît nu depășesc limitele existenței zilnice. O astfel de critică cedează iluziei că un discurs poate înșeala ori cînd și ori cînt un alt discurs, ele desfășurîndu-se pe aceeași suprafață. Or, nivelele deosebite de profunzime discursivă fac, de multe ori, de o teorie să nu se înșeala cu critica ei.

Criticii lui Lacan nu au găsit decît reproșuri care tin de principiile ultime sau de preferințe în alegerea filiațiilor teoretice. Numeroase de esecurile parțiale posibile, indiferente, nedevante, nedevante de stratul înșeala gros al faptelor de clinică, se integrează unei autentice științe contemporane despre om, a cărei existență se află prinsă în circuitul istoric al simbolurilor sociale. După cum scria Althusser, „Lacan arată eficațitatea Ordinii, a Legii care pînă dește dinainte de naștere pe orice copil și pune stăpînire pe el de la primul strigăt, ca să-i arate locul și rolul, deci deștinăția sa furată” („Freud et Lacan”, în *La nouvelle critique*, dec. — jan. 1964—65).

Eugen IACOB

LEONID DIMOV

Povestea acarului și a miraculoasei călătoare

În oada cantonierului concediat după închiderea liniei, s-a clătinat și picură o luminare de ceară roză așezată pe-un paralelipiped negru cu poză galbenă lipită pe-o latură reprezentând ingeri albaștri cu țafa mătură și, departe, Iordanul sărutat de-o codobatură

lăță-l și pe cantonierul cu chipiu înfășurat de trese venite pe fond liliachiu, îmbrăcat impecabil în uniformă, cu mustața cântă și enormă, cîntîndu-și sieși la violoncel un cîntecel auzit odată dela o nemioaică fildeșie înzăpădită cu expresul dinspre Episcopio.

Zăcea cetina blegită sub zăpadă multă iar cucoana, deși vedea c-o ascultă El, cantonierul, fără nici un motiv, cînta la un fel de clavecin portativ.

I-a rămas în minte cîntecul acela netiresc cîntecul medieval și curtizanesc răsunat fără rost în pustietate, plin de săbii și peruci pudrate incrementate sus, sus de tot, la marele bob sub firmamentul pictat pe tavan ogival.

Era o altă lume, mai anglicană decît lumea lui rotundă și răsăriteană dar, de cite ori și-l cînta cîntecul amintit, în cite-o clipă mai grea uita de toate

și așa, din nimic, din singurătate își aducea aminte de toate, de vremea cînd, proaspăt absolvent al Școlii de Căi Ferate

încă neprihănit și unghiular, luase-n primire postul de acar la una din haltele fiind de gara principală care aduna toate trenurile spre Capitală.

Înaltă și plată, cabina de sticlă a acelor îi plăcu dintr-odată,

cu izul zgurii dimineața, la nouă, cînd sosesc trenurile aburite de rouă, cu aerul legănat peste șine în amiezi de arșiță, bengaline, cu rașoia orașului și-a serii concentrate-n spațiile gării, iar noaptea, cînd izbucneau flăcărui albăștrii,

noaptea, începea adevărata zi. Cuprînsă ca de nebulie cabana părea o orgă argintie iar el, opăsînd zîmbitor pe butoane, trăgînd de manete, rotînd volane, mina fără greș ca din minutare exprese, drezine, marfare, care dansau toate cum le cînta el.

În noaptea asta era la fel: jîpînd ușor din roțile stîngi, trecuse acceleratul de 22,45, trecuseră unul după altul, cit ai zice pește cele două simplonuri gonind nebușește, minase spre depozitele secundare, cisterne de kerosin și vagoane cu sare. Iar acum, liniștit pe fereastra cu gavanoasă privea la nesfîrșita rețea a șinelor lucioase.

Totul era vesel și scîlpîtor în intinericul de dincoace de semafor, cînd, la început cu umire, apoi cu groază, văzu cum înaintează, care neașteptate, chiar pe linia principală, care aștepta expresul de gală dela miezul nopții, un vagon cenușiu, un vagon lat, neobișnuit, un vagon viu, durînd calm, cu scîncet mic, fără să-i pese de nimic!

Tremurînd tot, scos din fire, se năpusti asupra pîrghiei de oprire, și trase de ea din răspuțeri: i se desprîndea din tot felul de păreri că vagonul venea direct din infern! Printr-un mecanism ultramodern, linia se magnetiză, iar vagonul neașteptat mai scîșni odată și rămase nemîșcat.

Parcă plutînd, coborî scările cabinei sărînd, halucinat, peste șine: vagonul se gudura ca un ciine! Căca ușor peste traversele zmolite peste taluzurile cu sfîrîmături de pîrite, cîntau greierii dincolo de ultima linie, se opri. Se gîndi: ce bine e, simți mirezmele de catran, pătrunzătoare, specifice zonelor de triaj și mișcare, mai avea cîțiva pași și-i făcu, agole, pînă la vagonul mai lat decît cele normale.

Geamurile luminate proiectau, de sus, paralelograme galbui pe taluzul opus. Propriindu-se pe geam propriindu-se cu palma dreaptă, o porni lent, zgiîndu-se pe geam în fiecare compartiment:

deodată se opri: în al șaptelea cupeu de clasa-întîi, pe bancheta de catifea vișinie, sub obișnuitele vederi de geografie: Pelicani în Delta, Băile Amara, Munții Tarcăului. Peștera Ialomicioara, stătea așezată cuminte, cu un coșuleț de rafie dinainte cea mai fragilă, cea mai străvezie, cea mai nevisată femeie în rochie azurie ca de zmalț, cu ilic violet și nasturi de piele

Două capete de scrumbii și cinci colțuțe de tranzele ieșeau de sub năframa rozalbă de pe coș.

Era gîit de mică, de vechi, de ne-ncepută femeia aceea necunoscută, că-nregul cupeu cu priveliști profane pîrea capacul unei cutii de bomboane; simți chiar un gust de ciocolată cînd miraculoasa călătoare îi zîmbi amuzată,

iar el o-ntrăbă din ochi, din degetele lipite de cercevea,

cine era? unde se ducea? Apoi, zîmbetul ei de nepătruns deveni ispititor, deadeptul obscen. În loc de răspuns

necunoscuta-și scoase ȧrteaua și o azvirli pe bancheta din față. Simți o răcoare de ghiță la auzul ciarapului tras dintr-un fișit de pe pulpă. Totul îl chema, negreșit, înăuntru, pe bancheta de catifea. Fugi la capătul vagonului. Trase ușa prea grea

și pătrunse ca o furtună pe culoar. Deschise la rînd cupeele. În zadar. Primul. Al doilea. Al treilea. Goale! Nimeni pe catifele. Nimeni pe mușamale. Trîntea frenetic ușile. Din ce în ce mai iute. Parcă erau mai multe, mai înăscute. Zece, douăzeci. O sută, o mie. Doar cupele goale, cu lumină liliachie.

Coborî și o luă la față, molruz, zgiîndu-se la geamuri, de pe taluz. Doamne, și cînd privi pe fereastră, zări, tot în al șaptelea, rochia albastră mica femeie își scoase ciarapii, ilicul, brățara,

și aprinse țigara și privea pe fereastră. Hai! îl îndemnau ochii ei de Paraguay.

Alergă lovit de-o veselie barbară își zădri fluierul piciorului de scară și pătrunse din nou pe culoar: același intineric de Tartar, doar cupeele, ca-ntr-un carusel se succedau și se lizeau la el

Ajunse la capătul vagonului, iar, alergă din nou, solemn și vivipar prin fața geamurilor acum ca de bogă: la al șaptelea, femeia își scoase rochia și-l aștepta

într-o prea scurtă cămașă cu negru tiv. Gura-i întredeschisă îl chema nemilostiv, îl dorea pe el fără îndoială...

Sui din nou într-o goană linală. Iar intineric. Lumină fulgerată. Clinchetul învelor nenumărate. Coborî. Se firi. Privi. Înțelese. Goala, mica femeie se-nținse pe catifele.

Începu să bată cu pumnii în geamuri, în oțete, să-njure de sfinți, de lișuși, de madone, voi să răstoarne vagonul de zeci de tone, femeia zîmbea cu înfrîntare tremurînd de-alta noapte, de răcoare...

Întors pe călcie, înnebunit, o luă la fugă peste șine, înșirîșit nici nu băgă bine de seamă cum a ajuns la cabina de sticlă și alomă. Deschise ușa cu minie mută: înăuntru domnea o liniște absolută. La dreapta, într-un fel de verandă, departe de tabloul de comandă ruginită, neautomată, nepneumatică, se afla o lije singuratică ieșită oblic dintr-un cilindru prăfuit, înfipt în podeaua de ebonit. N-avea miner. Se isprăvea cu o lată excescentă digitiformă primitiv modelată: era mecanismul de gardă care trimetea vagoanele fără rost pe linia moartă.

Cu ochii injectați, cuprins de demență, apucă primitiva excescentă, uitîndu-se fix la vagon, opăsă țija cu greutate, avea senzația că-l împinge cu palmele, de la spate.

Încet, gemînd țija se pleca tot mai jos, vagonul luneca lin, bucuros, tamponașele-i lovîră discul barei finale dincolo de care începea cîmpia cu astra-gale...

acarul continua să apese, cu timplele bătînd, cu minicile sumese, cu ochii ieșiți din orbite, povîrînt asupra țigii ruginite care, după ce se opri o clipă, două, trei, cedă lent de parc-ar fi lunecat într-o baie de ulei.

În acest timp vagonul devenea tot mai îngust. Se strîngea. Se turlea. Ferestile păreau tot mai subțirile ca doar o dungă albăștrie la una din ele.

După un suprem efort pîrghia sări din resort și se greeci surd de dușumea. Un ultim pătrat translucid: vagonul nu mai era.

Doar două pele negre mijeau departe. Erau tamponașele dela capătul liniei moarte.

Îl trezi expresul prelung și cadaveric Fulgerat la miezul nopții din Intineric. Nemaistînd ce face alergă la ace

bătură din înaltul pereților pictați cu flori, Se trezi din îndurerare, din vise, gesturile-i deveniră calme, precise, îndreptă fără greș drezinele urmate de exprese, de dizele, de accelerate, fără perturbări, fără accidente, către gara cu vitralii fluorescente, suită în noaptea, în capitală, cu turle, cu edificii secundare, cu poleială...

Cuprins de-o fericire fără seamăn fluieră ușor un cîntec de leagăn.

Epilog

A trecut epoca. Din acea noapte frenetică s-a ales cu un fel de etică: să coboare în slujbele cele mai uitate din ierarhia căilor ferate, unde să cerceteze cit mai departe capetele liniilor moarte.

La cantoane bintuite de uragane, la halte pierdute-n bărgăne, halucinat, fierbinte de bunăoate, cu violoncelul, ca lada și pozele preferate, cu amintirea ilicului violet din vagonul neașteptat, durînd încet, pe după circanvoluții, pe marile scizuri, minjiți cu vopseluri și lipituri de abjibiduri colorate, prevestit de mesaje din singurătate.

ION ALEXANDRU

O, mamă

lubiță mamă, nașterea ta Că s-a-nțimplat, eu fiul sint de vină Din Dumnezeu ȧi-am făcut semn C-o rază preacurată de lumină.

Pămîntul dormea-n sine nedescăcut și gol Pe-o margină de lume înnoptată Zădărnicii albastre cloceate În ochi de foc și clopote de piatră.

Din virtul unui munte, otrava unui riu Încet te picura-n eternitate Și stele uriașe se-nchegau În dosul lumilor crăpate.

Cine ești tu, pustie arătoare? Încrămenînd amarnicul amurg S-au desăcut izvoarele primare Și curg luminile din Demiurg.

Pe an cîmp enorm un foc și-n jurul lui Cîeva vase cosmice cu oase Amirosind a zei și a trecut Amirosind a zei și a trecut Pe care cine știe cine le uitase.

Ua ciine negru era veghea lor Bătrîn și surd și orb de la-ncepături Cînd lumile se îndreptau în jos Trase de-o valma de înfiuși fluturi.

Și mai departe într-un miez de veac Um sin abis într-o pădure mare Am pogorît ca fiu și te-am născut Frică să-mi fii și mamă născătoare.

Mamă și fiu. Haos și-o bază Care devin într-una și ne sint Decît un clopot negru care umbliă Din stea în stea fără pămînt.

Și noi primește nimeni și rămîn Mereu străini pe dinafară Doar mămii în lume au pornit Să caute mumia-originară.

Și nimenic nu știe că sint mereu pe drum Și fără de știință și de casă. O, cum se umblă-n lume marele Tău frig Și cum se-mdeasă ceafa asta deasă.

Desen de RADU GEORGESCU

cei mai tineri autori

FLORIN ALCAZ

Pădurar

Pe pădurar nu-l mai așteaptă decît iarna. Oricare toamnă. O rădăcină veche de cînd lumea. Cînd vine vremea înfige securea în lumina copacilor să le ia căcatele.

Noaptea a II-a

Cîndva tmi crestam obsesiile în cercuri de copaci. Asta a fost cînd căutam cine sint, biserica unde trebuia să tubesc și cui să mă vînd. O parte din mine a rămas în urmă, o parte curge în jurul lemnului veched, pentru că plouă în biserici și alungat din icane las tarba să străpungă cerul.

Pe cînd literele erau de lemn și erau numai ureo cincisprezece cărți pe lume, care încă începuseră să se repete, și umbra Dumnezeei și cu Sfințul Petru pe pămînt să le întoarcă paginile cu virful toaigului, tot de lemn, pentru că totul era mai aproape de pădure.

Pe cînd se zămisleau foaia verde și foaia uscată, buza de miere și buza de fier a cîntecului românesc... Așa pe la chindă... Neașe Basarab a descălecat de pe o sa, și-a scos coroana bizantină din cap și-a pus-o în cui, s-a proștăp în fața mesei de scris, la care însă nu mai scriese nimeni pînă la diasul, deși era veche, geluțid de sute de ani, și-a suflerat pulpanele de donn, a privit pe fereastră, a mai privit o dată, a scuipat în palme, — și-a început să-și facă repăciunea: „Către fiul său Teodosie”.

Uite care e povestea, spunea el printre altele, eu a trebuit să ascund multă vreme că sint de os domnesc, și chiar să jur că nu sint de os domnesc — ca să nu mi se scurteze capul. Și-am fost în timpul data călugăr și-am citit toate cărțile lor, în răcoarea sfîșior, pe iarbă, — le-am citit, adică le-am învățat pe dinăuză, ca pe apă, ca pe marmurul Bistriței. Și m-am umplut de minie, ca Solomon. Uite care e toată învățătura mea: Vezi ce faci. Alții își spun: Vezi ce faci. O să fii doma, după mine, coconul meu (nu știa de icana comandată de doamna Despina, cu punerea în mormint) și trebuie să ai băgare de seamă la toate. Cum să fii sabia în mînd, ferindu-te însă de batiște, că numai în pace se poate ridica gînd curat, care nu e ca praful, să se finalize în răscolă. Cum îți așezi solii la mînd — așa vei dormi. Nu trebuie să-ți superi; și să te poți înțelepți și cu stea și cu aliași. Să nu te fii de curse. Și să ai grijă de țara ta și de credința ta și de casa ta și de sufletul tău și de lumina ochilor tuturor. De făcut apoi copii. Și încă odată: Vezi ce faci. Și să citești cu băgare de seamă aceste învățături și, vezi, să nu te biști pe scaun.

După care Neașe încăleacă pe-o sa, și pe-aci-și fu drumul, nălucă. Iar în urma lui — negura. Iar în urma negurei — comentariile.

Uite spun că nu, n-a scris el nimic, nici un rînd. Vreun călugăr, cineva. Alții, cei mai îndrăști, învățaji bine de tot, ieșind pe birici din arhive: „De, știu eu?”

Doar cei mai bătrîni soareci, dacă longevitatea o fi fost rezoluată măcar la ei, care cu prins caldă cartea acum atîtea sute de ani, mirosind a înșioritură civilică, arînd gust ales de zîmînd, doar ei amintindu-și-o prin mustăți, pot fi cere mai explicit: Ehe, pe vremea noastră...

Așa dar, comentariile.

Neașe, confundat în folclor cu Negru Vodă, a fost oricum un erudit, cu o ritmă spre cultivația spiritului rar înțîlnită. Considerînd că omul e ceva extraordinar, de esență extraordinară (dîtină), „cu puțin oarece l-ai micșorat pe dînsul decît ingerii” — acest puțin oarece fiind moartea — el îndeamnă spre fapte bune. Învățătura nu vine numai din capul lui, ci și de la Prooroc: „Șlujiti domnului cu frică și vă bucurați cu cutremur”. Frica în existență și cutremurul în momentele de extaz, subliniate de el, dovedesc o sensibilitate mare. După secole de slujbe religioase pe nas, de folclor, de prosternare mistică adeseorată în fața prăpădiului lui Dumnezee și de diplomație politică turnată în mijlocul vîrtejurilor, se simțea nevoia unei sinteze. O ușă împărătească frumos sculptată la capătul unui lung tunel dărmat, astupat în urmă: Învățătura. Ua sfîșit și un început, pentru că — nu te se pare? — ele anticipează cu secole Povestea Vorbei. Construcția e simplă și un arhitect de geniu ar fi putut-o deduce, în caz că rar fi pierdut, din planul Măndstirii Arșepului. Partea I-a: Cuvîntul: după aerul de deasupra măndstirii, din jurul turlelor ptezîșe, cam în dodii, fenomen unic în lume. Partea a II-a: Variam și loasaf: după incanta măndstirii. Partea a III-a: Pentru cinstirea icanoare: după catapetezăm. Partea a VIII-a: „Cuvînt către urmași” — după lespezi, după morminte. Și tot așa, pînă la ultimul rînd. Noroc însă că nu s-a pierdut, pentru că numai de asta nu le arde arhitecților noștri: să descopere zidiri de bucoavne vechi, prin analogie!

Noroc că nu s-a pierdut și Măndstirea Arșepului, în vreo smucire a cutremurelor. Noroc că nu s-a pierdut nici Legenda Măndstirii Arșepului în Meșterul Manole, în oasele lui, frînte ca niște fluiere de soc!

Observ tonul unei scrieri cu limbă de moarte. Primul testament. Domnitorul, greu încercat de alte pierderi suferînd poate și de inimă sau de altceva, trăind mereu în spaima sfîrșitului trupului (epoca e de relativă relaxare, care amplifică neliniștile anterioare), își pune mari speranțe în acest Teodosie, care să-l prelungească de la mîntea lui cea de pe urmă, încolo. „Urmașilor mei Văcărești / Las vouă moștenire / Cresterea limbii românești / Si-a patrii: cînstire” — patriotismul verbal de decadență, vine mult mai tîrziu. Moștenirea lui Neașe e profundă. Pornește din înșeși batierele conștiinței unui om, care ajungînd pe treapta cea mai de sus, are revelația neamului: între vremelnicie și absolut, Pornirea sa către dumnezeire e un fel de costință națională — de esență oarecum populară, de altfel — îndurarea nu poate veni decît de sus — rezistența prin răbdare. Pacea, apoi, ca mediu pentru lucrarea cugetului. Iluminarea în credință: „Somnul cel lung îngroasă gîndul, iar prîghiera îl subție”. Morala: cînst, bunăcuviință („Risul face dezlipire de la Dumnezee”), dreptate, milostitoare și îndurare. Toate acestea — îmbrăcate în odăjdiile unei limbi largi și somptuoase, de ceremonie: „Ci mă tem să nu fie sufletul tău rămas nesătul de fața lui Dumnezee pentru păcatele mele”; ori învăluite în aburul de blestem netransformat în miere, ca în pasajul povestind pacoștea lui Samson, care, săracul: „pier și acesta ucis de necredincioasa și vicleana curvă Dalila. Dar tu, suflete, fiind mai neputincios și mai slab, ce vei zice: „O vicleano, Dalido, cum uciseși pe minunatul și tarele bărbat pe Samson?”

Dacă pîiele sint luate de predilecție din apostoli, cărți populare, morala e autohtonă, cu aluzii, căutînd să educe.

Ce a înțeles din toate acestea fiul său Teodosie? Sau ce ar fi înțeles, fiindcă soarta nu a fost milostivă cu el. Întrebarea rămîne deschisă, ca o ușă dată de perete: problema generațiilor e veche de cînd lumea! Am spus că opera e scrisă cu limbă de moarte, cu un sentiment grav, de responsabilitate, cum s-ar spune azi, în critică. De multe ori durerea, indignarea, smerenia, urcă spre sferele poeziei. „În puțină vreme te arătași ca o floare frumoasă înaintea ochilor mei, și numai decît te puseși sub pămînt. Eu pofteam să mă vezi tu pe mine sub pămînt, dar te văzui eu pe tine îngropat. O, fătu meu, căci nu mă acoperi mai bine pămîntul decît pe tine, și mă lăsași la bătrînețele mele, cînd fu vremea să se odihnească de către tine. Tu, atunci n-ai nicio grijă de mine, ci m-ai lăsat să fie totdeauna inima mea arsă și aprinsă de jalea ta și ochii mei să fie la bătrînețele mele tot plini de lacrimi, ziua și noaptea. O, fiul meu, mai bucuroasă aș fi dat traul și zilele mele ca să fii tu viu! Eu îți găteam haine domnești ca să te îmbraci cu dinseși și să te împodobesti. Ca să veselești inima mea și să usuci aceste lacrimi din ochii mei: iar acum trupul tău se dezbracă de hainele care i-am gătit și se îmbracă în pămînt, dintru care a fost luat — după cum zice Dumnezee: „Din pămînt ești, iar în pămînt te vei întoarce”. Iar sufletul tău vede alte vederi, și nu știu într-aceste vederi ce va fi văzînd sufletul tău, milostose-va Dumnezee să-ți îmbrace sufletul tău în mila sa!”

Cît privește siguranța paternității acestor rînduri, subscriem la argumentele și concluziile mai recente ale lui Dan Zamfirescu: „Hrisoavele, corespondența diplomatică, pisanile de la Arșe, acțiunile sale politice și cultural-bisericești, Viața lui Nifon — panegiric al domniei lui — toate acestea ne arată în Neașe nu doi oameni deosebiți, ci mai multe registre sufletești și intelectuale, cărora le-au corespuns firesc mai multe sfere de activitate, în care domnul venea de fiecare dată cu întreaga lui personalitate complexă și cu un vădit talent literar. Căci, de fapt, avem în autorul Învățăturilor pe cel mai mare scriitor român al epocii vechi, și acest lucru ar fi de ajuns să ne sugereze că l-a îndemnat pe acest șef de stat să ia pana în mînd și să-și înveșnicească numele, nu numai prin ce au făcut alții în numele lui, ci prin ce a făcut el însuși pentru cultura țării sale”. (Vezi „Studii și articole de literatură română veche”). Comentariile pot continua, o operă mare își înfulecă autorul pînă la uitarea și perplexitatea posterității.

Dovedind prin construcțiile sale că terenul Țării Românești e destul de solid (se credea eronat atunci, că la doi metri sub pămînt dai de pinze freactice, și nu poți înălța nici un fel de zidire, cît de joasă, necum Măndstirea Curșii de Arșe); dovedind că se poate scrie fără nici o obstrucție și că, mai ales, trebuie să se scrie, Basarab al IV-lea din istorie devine Basarab I al culturii și literaturii noastre.

Dacă multe învățături, de după aceea, s-au dovedit, în cel mai bun caz, niște învățături de minte, cele ale lui Neașe, izvorite din conștiința unui mare bărbat și scrise aici, vor rămîne pentru noi un izvor binecuvîntat, nedogmatic, proaspăt și fundamental.

Aș vrea să mă cheme Teodosie.

DAN LAURENȚIU

Elegie de iarnă

Ingerii albi te învăluie ce suris va fi pe placăra sfântă a gîtilui fulgii cad aproape e moartea și sărutul meu de pe gura lor

umbre făcute se pierd în peștera fără lumină acum se apropie de pieptul nostru acel brod verde alungat din ceruri

niciodată, niciodată voi cine ar crede în peștera oceanului amar este gîndul sub fruntea albă dincolo așteaptă pacea și liniștea

doar vechile ziduri se-aprind sub degetele tale călîndu-mi prin întuneric pieptul de gheață o degete cîndva alit de fericele

Omul puternic

Amintirile-albastre se sting de vîntul iernii pe străzile orașului și el mă trimite cu un gest de suferință ce aproape e liniștea spune

pașii mi-i numără blind pină dispar în aburul soarelui cu spirale de apă-nghetată și galbenă sărînd dincolo de umbra leului din Nemeș

se deschid porțile calde ale mormintelor fără stăpin și cade steaua pe-o gură de rai luminid ipotezele ipotezele

dar toate mă aruncă afară nu e nici locul nici vremea și munții de gheață nu uită plînsul în liniștea bătaiei pierdute

Solitudine

Și parcuri absente zburînd copiii fără nume scump îmi vor plăti zăpezile viitoare pe care nu le știu desii timpul m-a făcut paznicul rînilor cu sînge ascuns

o fir de iarbă amenințînd cerul murid în ochii meu nocturn stau cu coatele-nlipite-n părerea de rău ca o pasăre cu aripile-n pămînt

Pină la capăt

Dacă-ș putea să uit mortul albastru unde s-au culcat greierii de aur dacă-ș putea să stau o clipă în fața mării drept și strigînd a mea e vina

în regrețul apelor fără holare o clipă de-ar fi să mă-nțorc cu ochii fîntă la amurgul pierdut n-aș avea cu ce să-mi spăl miinile

crește sarea ca lacrimi în jur ce rob fără lanțuri bate în geamul soarelui stîns mă luminează doar gîndul

amar să cobor lingă el mortul albastru îmi va rămîne deschis e orizontul său de copil pină la capăt nu plînge

Liniește

Amurg surzînd umil sub fereastră cîine pierdut în valurile mării vino aici eu sint fratele tău tremur din palme nesigure

sferă de aur cîndva blind s-au rotit în cer nu le mai văd acum stau fereștele dorm parcă am murit de mult

și astăzi și miine scoicile departe de fîrmuri string la pieptul cenușu o corabie cu lumina stînsă

unde sint umbrele alit de grăbite umbrele care au fost alit de grăbite nu le mai aud bătînd în perete

am rămas aici departe de tine strigă pierdut între ghețuri fără-nuneric fără lumină aștept surisul și numele tău

Pasărea norocului

Dacă-ș ai-ai aduce aminte de zidurile pe unde fără gînd răzbuunător și fără iubire

mi-am lîrit aripile cu penele albe ale solitudinii ai vedea singur pasărea care zboară

eu nu-mi aduc aminte de nimeni în seara aceea de toamnă cînd dorm în copacul din fața casei mele și-mi cad frunzele

poate miine cînd voi curge pe rîul negru pe rîul negru cenușu-ntoarsă din metempsihoză va rîde-n patru puncte cardinale

FLORICA MITROI

Sora strălucitoare

Era o grădină de un alb strident ingheresc grădina surorii; prin pupilele lărgite se vedeau bulboane incinse de aramă și struguri verzi și coatele surorii prin mersul melcului amorțite.

Și sora venea cu mijlocul traged incins de struguri zbîrciți cu ochii de Crist sideral luminași fermentat limpezit și căprui, pe cai venea sora și pe guși de reptile de glod, pe fîpătul meu de născută întii.

Tremurînd nechezau viermii mătășii cu ochii de stînx în culele trupurilor, barangicate, lăntura surorii, condur ingheresc, dăna o diră de sînge și moarte.

Pe piept crucifix ortodox desfăceau totemul de miare eternă în care inel cast de viespe, enorm descumpus, se strîngea mijlocul surorii stînte strălucitoare.

Peisaj cu moara

Roșu a-nceput să miroasă a fructă tăiată cu sapa și verdele a copit de minz; uneori, miezul luminii, din albus de ou, se infăoară-n sine cu un lanț de mătase de curuz.

Acum nu m-am uitat bine-n albastru, de aceea toate rîurile curg într-o parte, cu soarele-n maluri, nemiscător, ca un băiat cu picioarele țîtate.

Parcă s-a-nvîrit demult moara de cărămidă din dreptul podului cu răchită de-o căzut și-ou ciugulit-o curcila, ca pe-un hoj de piine dospită.

Dansul tipsiilor

Incepe dansul tipsiilor perforate, dansul vesel al totemului dezagregat cu ou de flutur, peste vile trandafirii și parfumate, dansul vesel al piciorului dezagregat cu flutur

În violul miit și îngust se string distanțele-icoane, raiul sterp, înfăciat crîșpeză lut primăveri spectrale nefirește de carne ca un loc spălat și mort în care amăsori pur sînge s-au născut

Rugăciuni reverberază spiritul de moarte, strigă de ispită și de plîns, peste piele de iar crîșpate, ca un loc spălat și mort reverberînd un strigăt de ispită și de plîns.

Marea farsă

Cum atrage marea farsă, învechit și arzător, stele flagelate slute marmora insulteșc sub simun, inelele deșertului por cai galosi de dar în toracele de jerfă, atavic și ingheresc

Monoton pătrunde masca între liniști hrînitoare dănțuie și cere apă cîșmirul de oglindă, neschimbat și viermănos, cap de porc cu ochi de aur, alburile izvare, îngropatei Proserpina îi închid corpul frumos

Intr-un vis din nemurire ies sălbaticii la pradă, dintre liniști hrînitoare, putreziji și radind, masca sorții, marea farsă, cărămile să le ardă, viermele cu păr de fulger în cămășă de argint.

Sint copiii sterpi ai morții, stranii și invidioși, cum atrage marea farsă, se visează ireali, purtînd mască de maimuțe și de Ingeri și de urși cum atrage marea farsă, se visează ireali

Marele dans hibrid

Marele dans hibrid al groazei și al înstrăinării false; sicriele pictate ritmic se deschid cu bice de pudoare cenușă se frage în osmoză cu animerii tandre, fantomă crinului livid

În energii truate cu limite de fragede cadavre reverberînd soarele biblic, bestial, marele dans al fugii aprimate, rest talisman, aluzie la vîntul de cristal în care fragede fragate de ametist obscen

cobaară ritmic, valuplous, în sete, frenetică tăcere a maselor de gală cu valori critice inconștiente

în care arsa cutie craniană a treptei rinivitoare se vede ritmic și hibrid incandescent și proteina poartă spectrul de căsușă al spectrului stingăci, neinceput și lent

Formula magică a dansului în trepte, Ra, a dansului hibrid neinceput ameoba se încornează cu excrescențe stranii și cuarțul femelă poartă fruct

Formula magică a dansului în trepte, Ra, un tub de trăznit troglodit, se face demon gales, cu fruntea osmoză în albastru se face gleznă tîndă și vas sfîlnit.

Ușa se deschidea aproape fără să știi cînd ai apasat clanța, învelită în piele de culoare închisă, umflată și cusută ca o plapumă, cu bumbi aurii pe ramă, înaltă, se dă la o parte ca un bătrîn binecrescut din fața Domnului, fîșie, nu scriștie, bine unsă, numai pentru că așa e obiceiul să se pună uși în fața Domnului, cele mai bune, cuminți ușii, care să nu lase să pătrundă de afară zgomotele atît de supărătoare pentru urechi. Rele ce nu dorosc ochilor să vadă privind altceva decît cele ce se pot închiduri ușor, cu plăcere. Mai greu era să închizi cealaltă usă, dinspre lumină, albă, cu geamuri mărunte, din lemn subțire ce tremură cînd pui mina și nu numai că scriștie, dar chiar nici nu aveai loc să te-norci și s-o tragi la locul ei, spre tine, rămîndu-ți urea capitonată și ușa cea albă ca un portret acoperit de sticlă, la fel de subțiat și totuși înghesuit, vrînd să nu faci prea mult zgomot intrînd, ori lovindu-te de clanțe, ezitînd să bați înainte de a intra pentru că nu aveai în ce. De aceea, fericit că ai scăpat din așa cum ai fost între ușii, dar și pușin speriat sau reobîșnuit că n-ai bătut cum trebuie înainte de a intra, se uita sau nu mai era în stare să spuie ce-ți trecuse prin cap cu toate animalele au miini și la urma urmei mai ai timp destul să-ți repari greșelile pe care trebuie să le faci cu tot dinadinsul ca să scapi o dată și odată de toată arta în care nimeni nu e nimeni, în care nu înțelegi și nu te faci înțeles decît prin semne, altfel spui niște prostii cu gura largă, prostii spîlate, învățate și ce intristează mai mult decît prostiile auzite, nu spuse, prostiile altora, prostiile înțelese, pentru că ce altceva poate să-ți spună un copac decît că e copac, un leu că e leu și așa mai de-

trebuieșc numite pentru că zboară și orice zboară e pasăre, iar orice fluiereșc este fluiere, cum norii sint așa cum sint chiar dacă se schimbă tot timpul bătuți de vînt, alungați sau îndesați, de ploaie, de zăpadă, de umbră; singur, nu pentru că nu ar mai fi fost nimeni pe acolo, dar nimeni nu seamănă cu el măcar cît seamănă cu o picătură de plîns pustiu, să taci sau să vorbești fără să te auzi. Ce mai faci? Bine, nenorocită grădina. Unde te duci? Mă chemat, Porcul a spus, Porcul e porc, Atunci elefantul, Elefantul știe să trăiască. Ce bine e aici, ce bine, pină te grăbești, n-are importanță dacă nu-i dai mîna pentru că nu toate animalele au miini și la urma urmei mai ai timp destul să-ți repari greșelile pe care trebuie să le faci cu tot dinadinsul ca să scapi o dată și odată de toată arta în care nimeni nu e nimeni, în care nu înțelegi și nu te faci înțeles decît prin semne, altfel spui niște prostii cu gura largă, prostii spîlate, învățate și ce intristează mai mult decît prostiile auzite, nu spuse, prostiile altora, prostiile înțelese, pentru că ce altceva poate să-ți spună un copac decît că e copac, un leu că e leu și așa mai de-

copii o plictisesc pentru că nu se nasc oameni în toată firea, serioși, sparg la întimplare chiar și capetele altora mai bătrîni decît ei, cum a fost? I-am întreat atunci, El a zis că bine, acolo a fost, începea și eu așteptam, să spună frumos, înțelegem din ochii lui că acolo îi plăcuse, iar El spunea urit, mîntea, timpul a fost urit, a plouat mereu, eram sigură că am fost înșelată de bărbatul acela, că acum eu înlocuim o femeie, iar cînd ne-am culcat și adormit aproape imediat, înainte adormea mai tîrziu cînd se întorcea de undeva, dar atunci era foarte obosit, ori plictisit, o femeie înțelege bine de ce un bărbat culcîndu-se alături după ce-a lipsit adormea. Nu pot, noi n-am vrut să stăm împreună, în s-a spus să stăm unul cu celălalt, o femeie cu un bărbat sau un salariu cu o nevastă, ca două trotare, pentru a fi acel drum minunat și nemişcîndu-se de lung, dacă se poate fără sfîrșit, înțeleg, dar nu pot, îi voi da jumătatea ei trebuie din mine, bani, pentru că din ce-mi rămîne vreau să cresc un copil, am muncit pentru asta și de ce abia acum mi-am dat seama, de ce? Și eu am înțeles, am tipat, și numai în cămășă de noaptea, aceea lungă, cu broderie la gît și la mi-neci, am fugit la icoană, jură, i-am spus, i-am zgîlțit trezindu-l, jură, cum nu-ți ai bătut joc de mine cu altă femeie, ai înnebunit? cum să jur sau altfel..., era somnolent, se uita la mine cu ochii dezlipiți numai pe jumătate ca și cum eu m-aș fi fîrît în fața lui. El, Doamne, dar am știut, asta e rău, am știut o-ho de cînd, am crezut, nu știam că un om nu se poate schimba, n-am dreptate? să iau copilul, îl vreau, cu ea nu pot să am copii, trebuie să stau toată ziua numai cu nasul în iarbă și să mă gîndesc la întimplare? Bine, jură pe mama ta, n-am pe tată, altfel nu mă mai culc în noaptea asta, nici în celelalte, plîngeam de ciudă, bine, jur, a zis, dar mi-am amintit de Tatăl

IULIAN NEACȘU

Cel de sus lipsește

parte, Ce mai faci? Bine, Cur? E rău că e bine? Nu, o bine, e rău, foarte rău. Și culorile cele mai vesele pe flori, pe bănușuri, pe scoare, atîtea și fîlele lucruri care se mișcă, se învîrtesc pîcior în cîinele, țîșturii li face ochii dulci unui iepure, lipicioșele își cer iertare de cite ori se agată, apa își usucă malurile, păsările cu aripile roșii fac tot ce trebuie, unele cîntă, altele zboară mereu dintr-o parte într-alta, dar sint și păsări albe, păsări negre sau galbene care mai mult topăie prin grădina, adunate laolaltă și sus de tot stele înfipte într-un sfegînic mare întors pe dos, liniște, pace, plouă cînd vrem, mîncăm de pomană și tăvălim iarba cu fețele în sus sau în jos, fiecare cum vrem, dar fără să avem grijă, nu e nevoie să ne purtăm cu grijă, deocamdată nu sintem buni de moarte, asta nici nu există pentru că dacă ai un singur lucru ce-ți trebuie nu-l poți arunca pină cînd nu-l primești pe al doilea; de aceea, singur, plictisit de atîta liniște și pace, fără mușchi, cu picioarele moi și miinile atîpte pe trup, cu ochii ce abia se țineau după frunzele vopsite, iar cu umerii îngustați de somn, mergea dormînd, împedecîndu-se de ciuturi și pietre, sau o pană de pînă după ureche și o frunză pe piept, o frunză căzuță mai demult și lăsa mîna cînd scîpase pușin, mergea din ce în ce mai greu, mai încet, sint, Adam, și cel chemat intră, mai bine se prelînce pe marginea ușii, închîzînd-o cu amîndouă miinile la spate, minci negre, cu luciu de socoteli pentru că a aduna înseamnă și a-ți trage mîna din ce în ce mai jos pe ceva tare, Doamne, a venit, stă pe canapea, și plînge cu ochii sub pumnii, și doar mi-a spus că nu mai rabdă și vine, dar n-am crezut că o femeie poate să treacă peste orice, pentru ce-o făcut, și asta? și s-ajungă să te ceară ea, și din nou, de la sef, gata împachetat în citeva esențe sau într-unul singur, Ai venit? întrebă privindu-l învelșit, simțindu-se bine să-l vadă pe omul acesta mic care era al lui, cum o jucărie caraghioasă cu mii de butoaie, dacă apeși pe dinți muscă, dacă îi stringi falcile mîncînc, dacă tragi de mîna se ridică. Am venit? pentru că altfel nu se putea la început s-a săsă Ridică-te; iar nu Mă ridic, de aceea nu puteam să fîu în altă parte cînd m-ai chemat Doamne, totul e degeaba, negați, imi pieznește capul de rușine și nici nu mi-e milă de mine. Împacă-ți-vă! I-am dat tot ce trebuie, Niciodată nu i-a lipsit nimic, nici eu, Am renunțat și la dragostea din clasa a doua, cu băiatul acela blond, cu cînatrice sub buză, pe care n-am putut să-l iau neavînd zestre de ofițer, ci de funcționar, și i-am luat pe el. Dar n-am vrut și de aici a început povestea asta cu Ea, cu părinții ei, cum se făceau călătorii atunci, nu cu vorbe ca azi ci cu bani de aur, să sune tare, N-a picat o lacrimă din ochii lui și m-a văzut aici, nimic, nimic, o-ho, pe perete e un tablou frumuseț, cu pescar, cu barcă, cu stînci, cum mi-am dat seama? simplu, acum cîțiva ani a plecat cîntă sub robinetul asta. Îngrozitor, să fîjenii mai ales în casa, să-ți moară cine știe cine tocmai din fluiereșt și a plecat în bucătărie, a făcut cafea și m-a chemat, iar cînd m-am dus după el acolo, la masă, nu vrei să bei o cafea și să fumezi o țigară? m-a întreat, și am fost sigură că mă crede o alta și chiar eu, aruncîndu-mi capotul de pe genunchi cînd m-am așezat, legîndu-mi papucii cu ceașca în mîna, am simțit că sint alta, ceva nemişcîndu-mi, cum n-aș mai fi fost eu acolo, în fața lui, am bătut, am fumat. N-am făcut nimic rău, pentru că nu știe ea ce e rău și ce e bine, pe ea n-am împins-o nici mai încolo de mine, n-am bătut pentru că nu aveam ce, n-am fumat pentru că nu-mi place să miros, altă femeie nu mai poate fi, sint bătrîn acum și nu mai vreau decît un copil, măcar de suflet, să-l cresc, dar ea n-a putut să fie mamă, n-a putut, ori n-a vrut,

dar ce vine acolo să moară pentru un jurmînt mîncinos, de aceea m-am răzgîndit, i-am luat icoana de la ușa, i-am dat-o, eu cînd vreau să scap de ce mi se nîmplă mă uit la ceva, pe urmă închid ochii și-l văd în cînt, vorbesc despre lucrul acela limpede, cînd mai firesc cu putîntă alții numără sau alții pur și simplu uită. Ești tînr, și singur, n-ai cunoscut femeia, dar nici nu știi ce mi s-a dat mie fără să cer, fără să aleg, pentru că atunci cînd un bărbat ia o femeie nu alege, aceea, singură, e Ea a lui pentru totdeauna, iubești și de aceea nu o poți găsi decît pe Ea, iar Ea pe tine, însă mai bine, mai sigur, doar o femeie cît trăiește nu are decît un singur lucru important de făcut, să descopere bărbatul și de aceea să nască, iar dacă asta se întimplă mai repede e cel mai bine, altfel degeaba-și duc umbra. El, Doamne, adevărat, i-am înșelat pentru că am crezut că mă-nșeală, nu trebuie să vezi ca să te convingi de ceva, cu puțină nebulie orice se poate închidul și crede, eram prea singură și mult timp i-am așteptat să vină cum doream, de vreme ce vesele și iulianic; stăteam la fereastră și priveam cînd a trecut celălalt, acela arăta cum aș fi vrut s-arate el, repede, subțire și elastic, aștepta demult ca o femeie să deschidă fereastra cînd trece și să-l cheme înăuntru, eu am făcut tot ce vroia, dimineată, fără dragoste, cu scribă și plăcere, Ameninți, bine, dar tu ce știi? Ai alte treburii foarte importante, femeie n-ai, cum s-o cunoști? Și atunci? Cum mă poți judeca și pedepsi pe mine, cel care știe? Mîla nu-i dată viermilor pentru că scriba e mai mare, iar feriele lor de tălpi e mai greu de făcut, mila nu-i a celui ce o dă, ci a celui ce o primește, sfîrșind nu te abia ai început, dar s-o iau din nou de la capăt din mila sau pentru că vrei tu? Doamne, după ce nici pină azi nu știi, cine sint? de ce mă mișc? de ce nu someni și tu cu mine? Numai pentru că vrei ce tu nu vreau, pentru că nu știi cînd te am, și tu nu se poate spune, ci face, în grădina dimineată, alit de frumos era, dar singură mereu plîngînd, fără să am cu cine să rîd, pină cînd m-am întins pe spate acoperită cu lumină și căldură, lingă măr, iar cum stăteam, un fir subțire, lung și verde a ieșit de sub mine, din iarba de dedesubt și mi s-a prelins pe picioare încet, catifelat, uneori intrerupt de cercuri colorate altfel, și am închis ochii pușin, vrînd să văd pină unde merge, dar s-a întors repede și s-a ascuns în locul de unde plecase, sur iarbă, sub mine, iar în fiecare zi, lină măr, la un timp anume, se nîmplase la fel. Mă sculam dimineată, mîncam, o felie de pine stropită cu pușin ulei sau cu puțină brînză sau cu puțin pește sau cu puțin ceva pe ea, beam ceai, cafea ori apă pe urmă plecam în fugă, întotdeauna cînd vrei să ajungi repede într-un loc, la o oră exactă, crezi că a stat ceasul, că mașinile abia se mișcă sau că nimic nu e cum trebuie pe lumea asta, alerți din somn buimăciți, infircoșat de cum trece timpul pe lingă noi, ca un necunoscut primă grăbit fără să aibă nume de ce, și-ți amînțești cum ai stat de curînd, poate ieri, pe scaun așteptînd cu înfrigurare să se ducă cele citeva minute pină la sfîrșit cum se duc mîncă, și înșirăm obiectele pe masă, vase, fotografii, amintiri, mere, o scoică și un cal de mare, ca să le șterg de praf bine, cu cirpa dintr-o fustă mai veche, de cînd am fost elevă, aceasta ținea de citva timp, și le frecam cu degetul înfășurat, cu un ac de patefon, mă gîndeam că sint tristă și-mi venea imediat să-mi plîng de milă, singură, închîpuindu-mi că El a murit deodată, și eu îl vai, îmbrăcat în negru, palid și iubit de toți cei care m-ar fi văzut atît de slab și disperată, pe urmă făceam mîncare pină la pînă, uneori mă duceam la cimitir, în grădina, cînd ieșeam

DEZBATERI
ACADEMICE

Preocuparea continuă și hotărâtă pentru acuratețea limbii vorbite și scrise, Arghezi o manifestă sub diverse moduri. Sint cunoscute, de pildă, ultimele „Bilete de papagal” din seria publicată în revista Argeș din Pitești care se inseriază într-o suită neterminată, cu oprim pe diferite aspecte și momente ale limbii românești vechi, contemporane și în continuă prefacere...

O activitate în acest sens a desfășurat Arghezi și în cadrul secției Academiei din care făcea parte. Unul din momentele importante a fost și acela în care a cerut, cu argumente literare, politice și culturale reintroducerea vocalei a în miezul unor cuvinte de origine latină. În urma acestei acțiuni s-a făcut propunerea și s-a acceptat de juriile corectoare, pentru scrierea corectă a cuvintului român, România și românesc. Această problemă o vom debate documentat cu un alt prilej...

Referitor la etapa în care se pregătea elaborarea Dicționarului Limbii române Contemporane, după lectura rapoartelor primite din partea colectivului care se ocupa de această problemă, Arghezi a făcut unele observații, în scris, din care ne permitem să cităm câteva. Ele reprezintă punctul de vedere al unui om pentru care limba reprezenta atât materialul de lucru cât și mijlocul de exprimare atât de diversă, element caracteristic pentru întreaga lui activitate literară. Un punct de vedere, nu lipsit de interes, și pentru unele probleme paratele subiectului în discuție...

„Nu cred că orice cuvânt e obligatoriu să facă parte din dicționar, mai ales cuvintele neuzuale, sub cuvânt că sint contemporane. Contemporaneitatea de altfel nu aparține precis unui moment și reprezintă o noțiune clasică și confuză. Un exemplu: cuvântul „creativitate” de care se dispensează orice profesor, orator și scriitor.

Definițiile nu pot fi decât aproximative. În bună parte, cuvintele din dicționare sint osemintele limbii vorbite și ele capătă viață, nuanță și un sens anumit, variabil, din vecinătățile lor imediate sau, prin zig-zag, influențate unele printr-altele ca în picturi colorile alăturate și de reper. De aceea și circula în peisajul literar cuvinte imponderabile, ca artă, meșteșug, vocație, măiestrie, stil, etc.

Se poate să afirmi că o definiție e mai bună sau mai puțin bună, se poate percepe o gradare și calificativul e mai lesnicios decât înlocuirea definiției cu alta proprie. De obicei, critica lucrurilor susceptibile de o exactitate riguroasă știe să fie prudentă.

Trebuie lăsată sarcina, mi-ăș permite să spun geologului, a definiției, savanților, care au albit săpând în rocile limbii și se văd, după o viață trăită în adâncuri, fără gloria povestitorului și cu satisfacții numai de laborator, luați în deridere...

Colaborarea scriitorilor cu bărbății de știință este însă și chiar de aceea bine venită, ei ajutându-i pe aceștia, ca meseriași calificați, atunci când e nevoie, să stilizeze expresia și să o facă, poate, mai literară...

Acți Arghezi se referea și la o discuție pe mai multe planuri, în ce privește locul și contribuția scriitorului în păstrarea, promovarea și cultivarea tuturor izvoarelor limbii în care scrie, dezbătută în mai multe rânduri, și în contrast cu unele păreri care apreciau că discuțiile despre limbă trebuie să aparțină numai oamenilor de știință, filologi și lingviști. De altfel poziția fermă a lui Tudor Arghezi, în această privință, a făcut obiectul mai multor Tablete și Bilete de papagal, fiind sintetizată și în finalul observațiilor citate, astfel:

„Nimeni nu este proprietarul limbii românești afară de popor. Nici filologul, nici scriitorul nu-și poate aroga drepturi medievale și de imperialism asupra ei. Ea depășește și știința și literatura. Cel care ar putea să se joace cu ea și să ia în bătaie de joc pugari, insultă și pe ceilalți, pe aceia care i-au îngropat sămânța adânc și au făcut să-i dea spicul sun. Limbă, om și pământ fac o unitate solidară și un singur sentiment.”

Paștile acestor „observații” sint datele 1956.

Baruțu T. ARGHEZI

debuturi

STELIAN GRUIA : Simbăta morților

Cit talent are Stelian Gruiă este greu de spus citindu-i povestirile și schițele din Simbăta morților. Autorul este un povestitor căruia, însă, de mai multe ori îi lipsesc mijloacele. El nu știe să-și joace întâmplările, scoțându-ne din ele prin cuvinte insuportabile, prin repetiții, făcându-ne adică să devenim dintr-o dată foarte atenți la stil: „In copilăria Radu Cenușă, asemenea milioanei de copii din mediul rural, n-a fost de loc alintat de soartă” (Domnica). „I-au chinat pină-n seară crezind că-o să scoată ceva informalii despre partizani. Cind s-au convins să oricând i-ar bate nu-i chip să scoată o vorbă din gura lor și, mai ales, că le ardea pământul sub tălpi, i-au scos așa cum erau plini de sînge la marginea satului să-i împuște (Focul arțarilor).

Un elev, întrebând dacă are caiete, răspunde: „— Deocamdată îmi ajung și cele [pe] care le am” (Plata), iar o nemțoaică, nevastă unui șef de jandarmi vorbeste o limbă fantastică, asemănătoare cu latina vulgară: „— Cum de cheamă, formosule?” (Staf de seară). În legătură cu primele schițe, avem mereu de făcut cite un reproș. Un personaj (Radu Cenușă) se îndrăgostește de o fată (Domnica) pe care o vede scaldându-se noaptea, goală (Marin Preda!); un altul se exprimă în stilul lui Zaharia Stancu: „— Minză minzuca tații. Ii grea teleaga, dar trebuie s-o urcăm. Ne-așteptă acasă guri flămînde și hrana lor e aici în telegă. Sus, pe deal, om poposi mai mult. Ți-oi da să mîncîni grîunțe. Is bune grîunțele. Noi le fierbem. Tu le mîncîni crude”. etc. (Roata).

Dar cîteva aptitudini se pot percepe cu ușurință. Prozațorul devine interesant în dialoguri, cînd uezază de vorba mușcătoare sau de gluma groasă, licentiosă-aproape: „— Mă țică, mă, țicăș da țigare, dar mi-i mîld de dînsa. Încă ești slăbuț la nări. Dacă-ți scapă mucii pe dînsa? Moza-lești bunătate de tutun. Caută și tu niște baligă uscată de cal, amestec-o cu floare de trifoi și fă-ți ucenicia” (Domnica).

Vară întunecată și Simbăta morților, cele mai rezistente proze din volum, interesează tocmai prin mișcarea aceasta a replicilor, prin dialog, dar și prin coerența și interesul mai mare al întâmplărilor expuse.

GHEORGHE ANCA : Invocații

Sibiilnică, obscură este poezia lui Gheorghe Anca: „Pași învîrțiți i-au închis pe ei/ de lingă prag, ușă și plecat. Drept și orbit și gal de chei/ am vrut să cad. Și capul din sat... (Invocație casei părintești). Cuvintele se combină potrivit unor legi care ne fac să ne gîndim la Ioan Prole: „Otelul cu otrăvă plesnii va scutura-vă, / Din platoșe pudră o scoară păduraru, / Și n-au aprit să strige limba de cucurige, / și ochiul să apuce mai sus de pene-n cruce” (Darul).

De fapt, lipsa aceasta de coerență, dezorganizarea frazelor, ține de o sensibilitate de tip bacovian, vizibilă mai ales în Sobor. Versurile conțin o tensiune adevărată chiar dacă logica comună este denaturată în chip brutal. O nemulțumire autentică în fața „naturii” impenetrabile produce o strafă notabilă: „Pe urmele de piatră înfrigorată știu a / surlice într-un chip neîmpăcat/ că m-am rugat naturii zadarnic toată ziua/ și mincinoasă mi s-a arătat (Cerc de umbră).

Poemele din Invocații lasă să se înțeleagă, că autorul lor este fascinat nu de spectacolul acestei lumi, ci de misterul ascuns în spatele lucrurilor: „Stau și privesc pe scena clasică/ însă ascult în spate alt spectacol...” (Rol). Astfel se explică lipsa de coerență exterioară a versurilor, caracterul lor oracular, și tot astfel familiaritatea poetului cu folclorul negru, cu incantațiile, cu descintelece: „Bun la urit cu sarpe de gît/ coborise-te/ pe nisipuri, femeie/ plînsul de cheie/ pieptul puterilor/ pieptul cerurilor/ și tot întristată/ erai strigată/ Bun la urit cu sarpe de gît/ pe mal descurat cu piciorul/ Inverzitorul a asudat/ Soare pe ghinde apăsa a te prinde/ trestii aplecate într-o singură parte/ un nutăr în cer cu nor sub apă, odăier. Șerpoaice pină cînd m-asculte fluierînd/ bun la urit... (Pe nisipuri, femeie...).

CRÎȘU DASCALU : Minie și marmură

Primul nume pe care îl cheamă în minte poetul este Ilarie Voronca, cel din Incantații; dar, de acesta, pe Crișu Dascalu îl desparte tocmai absența legăturilor ascunse care unesc într-un singur poem imaginile cele mai insolite.

Pseudoknegethikos, Jefuitorii de corăbii sint niște compuneri proslungi, în care imaginile se resping unele pe celelalte, dar de unde cititorul poate alege fragmente ce, singure, înlăsc alfel: „Acestă fereastră, care luncă pină în/ mijlocul camerei, împinsă de soare, ca un mîncuț, sau/ ca o masă de operație/ Fereastră mov, infundată/ cu săruturi, prin care/ melancolia se aruncă de/ la etajul trei (Jefuitorii de corăbii).

Imagismul frenetic al poetului produce, oșadar, asociații neașteptate, „Dacă cineva ar spune vorbe de dragoste/ limbii i-ar crește coarne de melc/ și s-ar prelinge, viscoasă, peste buze/ pe piept. (Pseudoknegethikos, II).

Obsesia originalității teribile reprezintă și ea o notă caracteristică a poetului, în acest volum. Un titlu villoness (Balada asupra insării pururi mîhnitului doctor Faustus cu preafrumoasa Helena...), dispunerea unor versuri, urmăresc să forțeze simpatia cititorului:

O stea
amănța cerul prin
Fereastră pivniței cu

Decoruri, din care scripetele
Ne va
Pescui
pe scenă, rezemoji de
Umbră actorului

(Spațiu dens)

Rămîne să ne întrebăm dacă în Minie și marmură este vorba de un exces sau de o manifestare a temperamentului poetului. Un răspuns este, desigur, riscant. Dar putem observa că ultimul ciclu al volumului (Viața, iarăși) surprinde tocmai prin liniștea gravă a versurilor. Poetul afectează o mare înțelepciune, vorbind fermecător, cu tragedienii greci: Invocație. Știu, zei, căi vechetii de loca păcatele, prin ale, decît oamenii înșii mai umani/ nesfîrșii foș de aceste amăgitoare/ visării ale severei lor nemuriri/ zicii, căi care au viziunea întregului/ dincolo de rău și de bine cumpîna lumii/ necîntit sprînjînd-o/ zicii... (etc.).

Florin MANOLESCU

Inedite
CONSTANT TONEGARU

În timpul vieții (1919—1952), Constant Tonegaru a publicat volumul „Plantajii” ce cuprindea versuri scrise începînd din anul 1942 și care a fost premiat de către Fundații, în 1945. A mai publicat apoi versuri rîzlețe în cîteva publicații, printre care Revista Fundațiilor și suplimentul ei liric, versuri dintr-un manuscris compact pe care-l intitulase „Steaua Venerii”, căruia-i dăduse un motto din Eminescu. De aceea, poate, mai tîrziu se gîndise să-și intituleze volumul „Steaua singurătății”. Cred însă că ținea mai mult la primul titlu și că în cel de al doilea s-ar fi putut citi sau expresia unei demoralizări sau nuanța unei conecții. Cum nici una nici alta nu l-ar fi caracterizat, „Steaua singurătății” rămîne numai motto-ul de pe prima fiță.

Una din cele trei copii dactilografice ale manuscrisului mi-a încredințat-o mic, prin 1948, cea de-a doua cred că i-a dăruit-o lui Pavel Chihaia, ultima rămînînd neputerid. De pe copia rămasă acasă este posibil să se efectueze alte redactografieri. Unele asemenea pagini pioase, dar pline de greșeli, au ajuns înapoi la mine — îngăduindu-mi să constat că nu erau variante, ci numai copii imperfecte. Acestui manuscris inițial i se adaugă versurile scrise prin 1951—52, cam zece poezii, poate cele mai bune pe care le-a scris. Într-adevăr, cred că se pot distinge trei maniere evoluative în creația sa, plecînd de la geografica sonoră și recuzita ironică din „Plantajii”, la discursul interiorizat și enigmatic din „Steaua Venerii”, cu punctul final în cadențele de lirism deschis și linear din ultima sa perioadă, ce promitea totul.

BARBU CIOCULESCU

Zboruri

Intîmpinî sboruri fără speranță
steaua mea desprînsă de pe boltă —
cu înțite păsări și cîntece și cugete libere
ieșită din luciitoare recoltă
navigă la poarta de sus
de jur împrejur lingă clanță.

În lanternele stîmbe de pe catarg
sînt cuburile goale de comorani;
salutul picării imaginare ori a vîpaie
fîpotele lor abandonate spre larg
folosec sîrmele drept sporative
și primele manechine sinucise
scotoceșe fire de paie.

Altădată aici pe punte pentru nimeni odihnă —
de ce-i spune Corabie Tăcută, pentru ce Mare
îmbălsămată?
Talezurile cutezau ca sîmii spre lumină
ca și cum Marea ar fi fost o muletră licioasă
năvălind din lupanare
unde și-au pierut fetea în jocuri de tamburină.

lată Marea potolită, cu verbele scufundate.
Anuncăm și noi ancora în inima planetelor marine
în așteptarea tîmzurilor încă proaspete,
să treacă spre Nord încă fumejînde.
E friziu și aștept o femeie bălană
să-i sun cu limba pe pulpe
nervii pină la blană.

Citeadată printr-o spîrtură de piele
sufletul își scoate arătătorul afară
să vadă dacă vreun sbor de pasăre rară
stîmbește furtună, cumva doacă plouă —
dar e numai curvie de Lună Nouă
și singur rămîne și întoarce lapata
în cadavre de pești.

Excelsior

Vorbeam despre ingeri cînd cineva deschise o ușă,
de sus ca o pasăre moartă căzu unul
și înapoi se urca din fumul
la cerurile închise peste cenușe.

În piață lingă ceasul neîntors
vorbim despre noi cei de vîrstă o sută:
femei cu limbi despicate umbra ne-au stors
și-n strînsa pe jumătate se mută
obrazul de Lună.

Cel mai priceput dintre noi
cu-n solz ghitara și-o sună,
un svan nelămurit de ploii
înăuntrul cutiei parcă adună
dintr-o parte
ce nu se arată.

Despre Maica Preacurată
mai vorbim cînd își duce lumina departe
pe fîrîna scîrbită ca un șorpe;
din nisip
unde dorm reptile în drumuri de ape
cîteva catarge ne scoate bietul chip
pe care o defilare de ghitare a stat să-l sape.

Largurile așteptăm — ascult
să ne dea drumul din noduri,
dar corăbiile trag hățurile mult
în taina stînselor fiorduri;

auzim, auzim la ghitară
cum de nu știm unde iepe sirepe
galbene ca de ceară
vin să bată copita pe fîrmurile sterpe.

Somn

Acum salut o insulă bogată, plutoare,
ce latină cănoase plante crude,
se-aude viermele cum face în frunza lor fîna
vegetală;
departe, mult departe,
cum își ascult și lănci și săbii
se-aud oștiri zornătoare pe corăbii.

Mi-e auzul larg spre culmi aeriene:
e-un du-te — vino printre stele albe,
ca niște șoimi pe care nu-i doboră
nici iedera ce le-a crescut pe pleoapă,
nici vînturi afluențe în Austru
nici încercat și descărat de pușii.

O poartă se deschide, alta,
rapsozii încăruneșc în somn
și păsări rătăcesc în săli festive;
lumină oricît din Lună ai stoarce ca dintr-o lămie
e noapte, noapte fără de hotare
prelungă, lungă pină la călcie.

Îmi place să ascult cum trece pe lingă mine
în falduri largi cu nave de război și catedrale —
asemeni după un mare pas de arme
deschis mi-e trupul ca pe o masă de spital;
altăea gînduri și imagini căldătoare
strălmpezi sint printre organe
de parcă s-ar afla sub un cristal.

Puteți fuma liberi jigările mele!
Înconjurînd zări
pe tîrîmul ca o coapsă cu climat tropical
am trecut pricepînd tăcerea cerului,
armonia tăcerii —
așa sar poezii peste cal.

Manoperă ocultă

Nu știu astăzi ce ai,
te văd palidă în sfera de cristal,
surisul tîu scăpălat
din cetate-am să-l scoi prin magnetism animal.

Lingă sticla cu pace clară
e un anolimp ce ține cît un secol —
mire otrăvit, mohorit,
nu mai ies din zodia solitară
și recad ca un abur;
tu înainte de întinerit inerent
mai presus de orice să-mi vezi cordul
în bila magică unde am să fiu transparent.

Ogorii sint albe flaute sub fîrînă
iar șoimii plini de paie se risipeșc peste regat.
Pieptarul pașilor tencușii în zid
în sala de mese pustie
unde chitara sunetului și-a suspendat
prin ploii roșește chipul tîu livid.
Fără timp, despletită domnind,
cînd rugina se va isprăvi
în noaptea mai neagră decît un cărbune
brătările să-ji suni dacă vîi.

27 IULIE — 3 AUGUST

PROZA LUI MIHAI EMINESCU

(IV)

Cezara

În conceptul de dragoste eminescian „Sărmanul Dionis” este o poveste subtilă, cu dorințe de uzurpare a Divinității și de instalare a cuplului pe tronul de cur al lui Dumnezeu. Să ne amintim, revoluția de palat a îndrăgostiților este, în final, îndușită de Sfînta Treime. Mai cumințe în „Cezara”, Eminescu renunță la turnurul cu Cel de Sus și împrumutînd exemplul biblic, al perechii cu foi de viață, îi injectează un limpede rouseau-ism, Cezara și Ieronim fiind Paul și Virginie realizați, după multe, emoționante aventuri. Înainte de orice trebuie observat caracterul cinetic, de scenariu de film al acestei scurte nuvele. Asemenea filmului foarte modern care elimină pe cît posibil dialogul, nuvela lui Eminescu reduce la minimum conversațiile și așează în gros-plan obiectele, descrise pină la cele mai intime detalii, zugrăvite impersonal, adică folosește cu

precădere imaginea filmică: „Acoperămintele țuguitate de olane mucigăite, bolta neagră a bisericii, zidurile împrumuitoare risipite și năpustite în risipa lor de plante grase, de furnici... de procesii lungi de gize roșii, poarta de stejar de o vechime seculară, scările de piatră tocite...” Tot într-o formulare de scenariu își fac apariția și actorii: „Pe una din cărări vedem (n.n. se vede) un călugăr bătrîn mergînd spre poarta monăstirei, cu minile unite după spate”. Nu sint omise nici indicațiile pentru maestrul de costume: „Rasa-i de țiac, e-mcins cu găitan alb, metaniile de lînă spinzură cu-n colț din sun, papucii de lemn tîrîie și clăpăieac (n.n. indicație de sunet) la ficcare pas...”. De altfel personajele sint niște mimi, cu o mobilitate a faciesului demnă de invidiat: „Ieronim... tîie o față sinistră, mucaliul (n.n. poate avea și sensul de „pehliuan” sau „măscărici” sau-mai aproape de noi „clobn”) bătrîn tîie una smintită de tot...”. Și Ieronim, conform teoremei lui Eminescu despre femeia agresivă „...agresivitatea inocenței femeiești” va fi asediat cu o lipsă de pudoare specifică virginei, de către superba Cezara.

Cine este asediatul? un artist, întîmplător și pentru puțină vreme călugăr, un pictor vinid o ascendență artistică în familie: Unchiul Euthanasius, ciplitorul, sculptorul. Un artist cu un program estetic bine stabilit, convins de caracterul grațiat al artei, sigur pe axioma că arta se află în afara normelor sociale, că ea nu cunoaște nici morala și nici imoralitatea, practicîndu-se ca un joc fără depese disciplinare sau rigori exterioare, de oriunde ar veni ele: „— Eu? Dar cînd am mai lucrat eu ceva? Această presupunere jignește caracterul meu pîrînteu... (n.n. „lucrat” în sensul de disciplină) Eu nu lucrez nimica: mă joc desmîndmîi căi verzi pe pereți... și „Eu nu fac nici rău nici bine căci

nu fac nimic. Mă joc”. Ieronim ne seduce și ca frondeur, blasfemiind Jrocitatea în chiar lăcașul ei și mîndrindu-se cu alte blasfemii viitoare. Dar aici Eminescu zimbeste lucid — Ieronim, ca orice frondeur nu prea are eficacitate: „Așa numitele blestemății erau niște copilării, cu toată libertatea vorbelor cu care le-mbrăcau.” Conștiință estetică pătrunzătoare, Ieronim constată necesitatea tristeții în mobilurile artei: „Eu am momente cînd sint trist...”. Normal, el are o carte de vizită identică ades cu ale celorlalți bărbați eminescieni: DEMON. Acum dîm peste o definiție clară a demonului: „demonii sint ingeri de geniu... ceilalți care au rămas în cer sint cam prostuți (n.n. diavolul mi se pare primul luptător pentru libertate, răscolindu-se împotriva tiranului întreit: poate de asta Eminescu îi notează pe ingeri, docili servitori, cam prostuți)”.
Și Cezara, la îndemnul inimii dar și cu nobilul concurs al codocșului bine intenționat Francesco, îl ademeneste pe Ieronim după ce, pentru prima declarație, uzitate de stilul epistolar auto-flagelator: „Tu vezi că sint o nerușinată, o rea, o femeie de defaimat...”. De fapt Eminescu recurge din plin la tehnica Laelos, capitolul III constituindu-se integral dintr-o scrisoare iar capitolele V și VII cuprinzînd destule scrisori. Procedul îi înlesnește mișcarea filmică a planului însă Ieronim se arată neînduplecat, el disprețuiește formele terestre ale dragostei, rutil îl repugnă; demonul și-a adăus aminte că a fost cîndva un inger? Ieronim condamna pe un ton de pămfil regula continuității biologice, înferează actul sexual (desigur, nu-i cunoaște tainele) și proferează injurii la adresa întregii omeniri: „...n-ăud eu din toate părțile aceleși suspine ordinare, aceleși doruri ordinare? căci care-i scopul lor? Plăcerea dobitocească, reproducerea în mușinoiul pămînt-

tului de viermi noi cu aceleși murdare dorințe... aceleși sărutări pretoase... Mincare și reproducere, reproducere și mincare!”. Nu întîmplător opiniile lui Ieronim coincid cu ale unchiului său Euthanasius, un Robinson Crusoe voluntar pe o insulă paradisică: „Te naști, te-nsori, faci copii, mori, tocmai așa ca la animale, numai că-n loc de ulița satului unde paralizăcă donjuanii patruzeți, există la oameni sala de bal, jocul, muzica, unde vezi asemenea junele maimuțe mîrosiad femelele...”. Amîndoi artiști, Euthanasius un (eventual) decepționat, Ieronim un sceptic nihilist. Amorul nu-l crucă pe Ieronim, Cezara îl iubeste cu o furie sănătoasă, dragostea ei îmbracă și aspecte antropofage: „Ieronim, te mușcă”, iubitul cedează, marchizul Castelmare antipatic și fără scrupule ducelează cu titularul neprihănit, inimii, Ieronim îl răneste grav, Ieronim trebuie să fuță, fuge, nimereste în insula unchiului său, izolată etanj de restul lumii, tatăl Cezarei moare, Cezara părăsește orașul unde era expusă urmăririlor crudului ei adorator” și se retrage (ca și Constance Bonacieux) la mîndșire, face o baie în mare și — ce curioz! — nimereste pe insula lui Ieronim, iar loc marea întîlnire, cei doi vor trăi fericiți vesnic în acel „rai pîmîntesc”. Paul et Virginie nemuritori și realizați, ca într-un basm moldovenesc din folclorul modern Scumpiță și Tîmpilă.

Singura nedumerire: la sfîrșitul nuvelei, cînd autorul afirmă despre Cezara” își aduce aminte despre amantul (s.n. ei). Ori pină acum știam că totul fusese abstract, amenințarea antropofagă se aplicase unui copac, și, deodată, un cuvînt fără echivoc: „amant”. Bovaryism sau secret dulce al cuplului? Am uitat, dragostea presupune discreție.

Vintilă IVĂNCEANU

Am ajuns la fermă noaptea. Călătoria a fost destul de bună. Imediat după ce am intrat în Cochabamba, dezghețai cum se cuvine, Pachungo și cu mine am stabilit contactele și am călătorit două zile, cu două jeep-uri. La oarecare distanță de fermă am oprit mașinile și una singură s-a dus până acolo pentru a nu trezi suspiciunile unui proprietar vecin, care bombăna că acțiunea noastră putea să fie destinată fabricării de cocaină. Ca un fapt curios, tocmai infelabilul Tumaini este bănuțat a fi chimistul grupului. În drum spre fermă, am în doilea transport, Bigotes, care tocmai își aflase identitatea, era cit pe ce să dea într-o ripă, lăsând jeep-ul împotmolit pe marginea prăpăstiei. Am mers pe jos aproape 20 de kilometri, ajungând după miezul nopții la fermă, unde se află trei activiști de partid.

12 noiembrie

Zi fără nimic nou. Am făcut o scurtă explorare pentru a pregăti terenul destinat taberei celor 6 din grupa a doua, care urmează să sosească. Zona aleasă se află la 100 de metri de mormint, pe un monticel și în apropiere există o zănoagă unde se pot săpa pivnițe pentru a păstra mâncarea și alte obiecte. Primul din cele trei grupuri de câte doi în care se împarte ceata trebuie să ajungă chiar aici. La sfârșitul săptămânii acesteia vor sosi la fermă. Imi crește părul deși e încă foarte rar și firele albe se înroșesc și încep să dispară; imi crește barba. În câteva luni o să fiu din nou eu însumi.

28 martie

Radiojurnalele continuă să fie saturate de știri privind guerilla. Am fi impresurati de 2.000 de oameni pe o rază de 120 kilometri și cerul se strânge, totul fiind completat de bombardamente cu napalm; am avea cam 10-15 pierderi.

L-am trimis pe Braulio cu un grup de 9 oameni să încerce să găsească porumb. S-au întors noaptea cu un sac de vești fantastice: 1) Coco, care plecase mai înainte ca să cerceteze, dispăruse. 2) La ora 16 ajuns la fermă: își dau seama că pivnița a fost descoperită dar se desfășoară pentru a începe recucerirea, când apar 7 oameni de la Crucea Roșie, doi medici și cîțiva militari nelarmati. Ai noștri îi iau prizonieri, explicându-le că armistițiul s-a terminat dar le dau voie să-și continue drumul. 3) Sosește un camion plin de soldați și în loc să tragă, le spun să se retragă. 4) Soldații, în mod disciplinat, se retrag iar ai noștri îi însoțesc pe sanitarii până la locul unde se află cadavrele în putrefacție, însă ei nu le pot lua și spun că vor veni mâine să le incinerizeze. Li se confiscă 2 cai și ai noștri se întorc, lăsându-i pe Antonio, Rubio și Aniceto, acolo unde animalele nu mai puteau trece; tocmai când se duceau să-l caute pe Coco, acesta apărură: se pare că adormise.

Nu avem încă vești de la Benigno. Franzeul a susținut cu prea multă vehemență că ar fi mai util pentru noi ca el să fie afară.

13 aprilie

Am împărțit grupul în două, pentru a putea avansa mai rapid; cu toate acestea, am făcut-o încet, primii ajungând la tabără la ora 16, iar ultimii la 18.30. Miguel sosise de dimineață și pivnițele nu au fost descoperite și totul e neatins: mesele, bucătăria, cup-torul și sacii cu boabe.

Aniceto și Raul au fost în recunoaștere, dar nu au făcut-o bine încît mine trebuie insistat, ca să ajungem până la râul Iktira. Nord-americanii anunță că trimiterea de consilieri în Bolivia corespunde unui plan mai vechi care nu are nimic de-a face cu mișcările de guerilla. Cine știe, poate asistăm la primul episod al unui nou Vietnam.

25 aprilie

Zi neagră. Pe la 10 dimineața, Pombo s-a întors de la observator, anunțând că 39 de jandarmi se îndreaptă spre căsuță. Antonio rămăsesse în observator. În timp ce noi ne pregăteam, a sosit și el, cu vești că erau 60 de oameni care se pregăteau să înainteze. Postul de observație se dovedea ineficace pentru scopul lui de a ne avertiza din timp. Am hotărât să improvizăm o ambuscadă pe drumul de acces spre tabără; în mare grabă am ales o porțiune mică, dreptă, de-a lungul pîrului, de unde aveam o vizibilitate de 50 metri. M-am instalat acolo cu Urbano și Miguel cu pușca automată; Medicul, Arturo și Raul ocupau poziția din dreapta, pentru a împiedica orice încercare de retragere sau înaintare din partea aceea: Rolando, Pombo, Antonio, Ricardo, Julio, Palbito, Dario, Willi, Luis, Leon ocupau poziția laterală pe celălalt mal al apei, spre a-l surprinde din flancuri; Inti rămăsesse în albia pîrului, pentru a-l ataca pe cei care s-ar fi întors să caute refugiu acolo; Nato și Eustaquio s-au dus la observator, cu instrucțiunea de a se retrage cînd se va deschide focul; Chinezul a rămas în arzergardă pînă din tabără. Din efectivele mele neîndestulătoare lipsau: 3 oameni: Pacheco se răucise și Tuma și Luis îl căutau.

În curînd apărură avangarda, care spre surpriza noastră era completată de trei păstori nemți și de călăuzi lor. Animalele erau neliniștite, dar nu mi s-a părut că ne-au dat de gol; totuși continuau să avanseze și am tras în primul cîine, fără să-l nimeresc; cînd am vrut să ochesc călăuzii, mi s-a blocat M. 2-ul. Miguel omorî un alt cîine, după cite am putut să văd, fără să fiu sigur, și nimerii altcineva nu a mai căzut în ambuscadă. Din flancul armatei s-a pornit un tir intermitent. Cînd a început un altul, l-am trimis pe Urbano să ordone retragerea, dar el s-a întors cu vetea că Rolando era rănit; l-au adus curînd, deja în comă și a murit în timp ce începeam să-i injectăm piamsin. Un glonț îi sfîrtecase femurul și tot sistemul vasculo-nervos; și-a vărsat singele înainte de a putea acționa. Am pierdut cel mai bun om din guerilla, și, firește, unul dintre stilpii ei, tovarăș cu mine încă de cînd, — fiind aproape un copil, — era mesagerul coloanei a-4-a, pînă la invazie și pînă la această nouă aventură revoluționară; despre moartea lui obscură nu se poate spune, pentru un ipotețic viitor ce s-ar putea cristaliza, decît: „Cadavrul său mic, de căpitan viteaz, a extins în intensitate metalica lui formă”.

Restul a constat în lenta aparițiune de retragere, salvîndu-se toate lucrurile și cadavrul lui Rolando (San Luis). Pacheco a apărut mai tîrziu; gresînd drumul ajunsese iar la Coco și întorcerea i-a luat toată noaptea. La 3 am înmormîntat cadavrul sub un strat subțire de pămînt. La 16 au sosit Benigno și Aniceto, informîndu-ne că fuseseră prinși într-o ambuscadă (mai degrabă o ciocnire) a Armatei, pierzîndu-și ranile, dar scăpînd teferi. Această s-a petrecut, după calculele lui Benigno, cu puțin înainte, de a ajunge la Nachuasu. Acum cele două ieșiri naturale ne sînt blocate și va trebui să „ne jucăm de-a

Jurnalul lui CHE GUEVARA

La 39 de ani comandantul Ernesto Che Guevara, erou al revoluției poporului cubanez, murea asasinat de mercenarii boliviene trimiși să nimerescă grupurile de guerilleros pe care le conducea. Timp de 11 luni, între 7 noiembrie 1966 și 7 octombrie 1967, Che și prietenii săi de arme au înfruntat greutățile de nedescris, pe care lupta de partizani, în condițiile unor învinsuri sâmbăte și a unei izolări aproape totale le implica, urmăriri pas cu pas de forțele de represalii trimise pe urma lor, de sute de ori mai puternice și mai bine înarmate. Acțiunea grupului său de guerilleros s-a desfășurat într-o zonă muntoasă și aridă între frontiera braziliană, din dreptul provinciei Mato Grosso, și orașele boliviene Santa Cruz și Sucre. Evenimentele cotidiene au fost notate de către Che cu scrupulozitate la caracteristică, într-un stil bărbătesc, lapidar, într-un jurnal, care pentru literatura memorialistică contemporană reprezintă un document inestimabil.

Ca omagiu postum adus lui Che Guevara și celorlalți eroi ai revoluției latino-americane, anul 1968 a fost decretat în America latină „Anul Guerillero-lui Revoluționar”, care capătă o semnificație deosebită cu ocazia celei de-a XV-a aniversări a insurjecției naționale cubane. Publicarea simultană a Jurnalului lui Che Guevara într-un tiraj uriaș, în mai multe edituri din lumea întreagă, exprimă și explică interesul său excepțional. Ediția originală, publicată la Havana, luna trecută, la 26 iunie, într-un sfert de milion de exemplare a fost distribuită gratuit, așa cum se va întâmpla pînă la sfîrșitul anului și cu un alt milion de exemplare, în curs de apariție.

Spicium în coloanele noastre fragmente din diferite etape ale scurtei și glorioasei epopiei a lui Ernesto Che Guevara.

muntele”, deoarece ieșirea prin Rio Grande nu e oportună, din dublul motiv de a fi naturală și de a ne depărta de Joaquín, de la care nu avem vești. În timpul nopții am ajuns la confluența celor două drumuri, către Nachuasu și către Rio Grande, și ne-am culcat. Aici îi vom aștepta pe Coco și Gamba, pentru a concentra întreaga noastră mică trupă. Bilanțul operațiunii este extrem de negativ: moare Rolando, dar asta nu e totul; pierderile pe care le-am pricinuit armatei cred că nu depășesc doi morți și zece cîine. Cel mult, întrucît poziția nu era studiată sau pregătită și trăgătorii nu-l vedeau pe inamic. În sfîrșit, postul de observație era prost, ceea ce ne-a împiedicat să ne preparăm din timp.

Un elicopter a coborît de două ori la căsuța preotului; nu se știe dacă pentru a lua vreun rănit și aviația a bombardat vehiculele noastre pozite, ceea ce înseamnă că nu au mai avansat.

29 aprilie

S-a făcut o altă încercare pe citeva trecători care erau vizibile. Cu rezultat negativ. În acest punct, cel puțin, ne aflăm într-un canion fără fisuri. Coco crede că a văzut un canion transversal pe care nu l-a explorat; în el vom cerceta miine cu toată trupa. Cu multă întîrziere se descriează complet mesajul nr. 35, ce conține un paragraf în care mi se cere autorizația de a mi se pune semnătura pe un apel în favoarea Vietnamului, lansat de Bertrand Russell.

20 mai

Camilo

Zi de stat pe loc. Dimineața am ambuscadat centrul și spre seară avangarda, tot sub conducerea lui Pombo care consideră drept foarte proastă poziția aleasă de Miguel. Acesta a explorat în jos pe valea râului, ajungînd la Nachuasu, după 2 ore de mers fără ranită. S-a auzit cu claritate o împușcătură, fără a se ști de unde provenea; în împrejurimile Nachuasu-lui sînt urmele unei alte tabere militare, de citeva plutoane. Incident cu Luis pentru că a protestat: a fost sancționat cu ordinul de a nu participa la ambuscadă; se pare că a reacționat bine.

În conferința de presă. Barrientos a negat calitatea de ziarist a lui Debray și a anunțat că va cere congresului restabilirea pedepsei cu moartea. Aproape toți ziaristii și străinii i-au pus întrebări despre Debray; s-a apărut cu o incredibilă sârmă de mijloc. E cel mai mare incapabil din cîți există.

13 iunie

Am mers numai o oră, pînă la prima adăpostoare, pentru că cerceții nu au ajuns nici la Rosita, nici la Rio. Foarte frig. Mierne și posibil să ajungem. Ne rămîne mîncare puțină pentru 5 zile.

Interesantă e convulsia politică a țării, cantitatea fabuloasă de pachte și anti-pachte existente în această ambianță. Rareori a apă-

rut cu atîta claritate posibilitatea de catalizare a guerillero.

h — 840 m.

14 iunie

Am petrecut ziua la adaptarea friguroasă, lîngă foc așteptînd vești de la Miguel și Urbano care erau cercetașii. Termenii stabilit pentru plecare era pînă la ora 13, dar Urbano a sosit mai tîrziu anunțînd că ajunseseră la un rîu și că se vedeau urme, ceea ce îi făcea să creadă că se putea ajunge la Rio Grande. Am rămas pe loc mîncînd ultima supă; nu a mai rămas decît o rație de alune și 3 de terci.

Am ajuns la 39 de ani și se apropie inexorabil o vîrstă care mă obligă să meditez asupra viitorului meu de guerillero; pînă acum sînt „întreg”.

h — 840 m.

21 iunie

După două zile de numeroase extrageri dentare în care a devenit celebru numele meu de Fernando Sacamuelas (a) Chaco? mi-am închis cabinetul de consultații și spre seară am plecat: am mers ceva mai mult de o oră. Pentru prima oră în acest război am călărit pe un catir. Cei trei prizonieri au fost duși preț de o oră pe drumul spre Moschera și deposedați de toate trafusele lor, inclusiv ceasurile și opincile. Ne gîndeam să-l luăm pe Calixto, primarul. Împreună cu Paulino, dar era bolnav, sau se prefăcea, și l-am lăsat cu avertismente serioase, care probabil că nu vor da multe roade. Paulino s-a angajat să meargă la Cochabamba cu mesajul meu. I-am dat o scrisoare pentru soția lui Inti, un mesaj cifrat pentru Manilla și cele 4 comunicate. Cel de-al patrulea explica compoziția guerillei noastre și miințina privind moartea lui Inti. Vom vedea dacă acum putem stabili contactul cu orașul. Paulino s-a prefăcut că vine cu noi ca prizonier.

h — 750 m.

23 iunie

Nu am mers decît o oră deoarece am pierdut cărarea și ne-a trebuit toată dimineața și o parte din după-amiază pentru a o găsi, iar restul ca o deshidem pentru mine. Noaptea de Sf. Ion nu a fost atât de rece, pe cît, conform tradiției, s-ar putea crede.

h — 1050.

Astma mă amenință serios și rezerva de medicamente e foarte mică.

24 iunie

Am mers în total cam 12 km, 4 ore efective. În răstimpuri drumul era bun și se vedea, în răstimpuri trebuia să-l inventăm. Am coborît o faleză de necrezut, pe urmele unor vâcări care-și minaseră vitele. Am poposit pe firul unei ape, la poalele piscului Duran. La radio se anunță că în mine au loc lupte.

h — 1200 m.

26 iunie

Zi neagră pentru mine. Se pare că totul se va petrece cu bine și trimiseseam 3 oameni ca să-i înlocuască pe ambușcați pe drumul spre Florida, cînd s-au auzit împușcături. Am înclecat în grabă pe cai și ne-am găsit în fața unui spectacol straniu: în mijlocul unei țări totale, zăceau la pămînt 4 cadavre de soldați, pe nisipul râului. Nu le puteam lua armele, necunoscînd poziția dușmanului; era ora 17 și am așteptat noaptea pentru a efectua recuperarea: Miguel mi-a trimis vorbă că în stînga lui se auzeau trosnete de crengi. Antonio și Pacheco s-au dus acolo cu ordin de a nu trage pe nevăzute. Aproape imediat s-a auzit un tir care s-a generalizat de ambele părți și am dat ordin de retragere, deoarece în asemenea condiții nu mai aveam nici o sansă. Retragerea s-a tăgănat și a sosit vetea că 2 erau ranți: Pombo, în pulpă și Tuma în bură. Le-am dus imediat în casă pentru a-i opera cu ce aveam. Rana lui Pombo e superficială și n-o să-l doară capul decît fiindcă nu se va putea mișca; cea a lui Tuma îi sfîrtecase ficatul și producea perforări intestinale: a murit în operație. Cu el am pierdut un tovarăș inseparabil din toți acești ultimi ani, de o fidelitate nedesimțată și a cărui absență o simt de pe acum ca pe cea a unui fiu. Cîrînd, a cerut să mi se îmbrîncească și cum nu o făcea, mi l-a dat lui Arturo. Acest gest revelă dorința de a fi înmormîntat fiului pe care nu îl cunoșteam, așa cum am făcut eu cu ceasurile tuturor tovarășilor morți de pînă acum. Îi voi purta tot războiul. Am încercat cadavrul pe un animal și l-am luat pentru a-l înmormînta departe de aici. Am făcut prizonieri și 2 noi spioni: un locotenent de carabinieri și un carabinieri. Le-am dat astăzi și i-am eliberat, numai în izmire, din cauza unei greșite interpretări a ordinelor mele care spuneau să fie deposedați de tot ceea ce le-ar putea servi. Am plecat cu 9 cai.

Analiza lucră

Punctele negative sînt: imposibilitatea de a avea contact cu Joaquín și pierderea treptată a oamenilor, fiecare pierdere constituind o derută gravă, chiar dacă Armata nu o cunoaște. Am susținut două mici lupte în această lună, provocînd Armatei 4 morți și 3 ranți, conform propozițiilor lor informativă. Caracteristicile cele mai importante sînt:

- 1) Continuă lipsa totală de contacte, ceea ce pe redue acum la cei 34 de oameni care sîntem, cu Pombo rănit și avînd o capacitate de deplasare redusă.
- 2) Continuă să se simtă lipsa de încorporare înarmată. E un cerc vicios: pentru a avea acces la încorporare, avem nevoie să experimentăm permanent acțiunea noastră într-un teritoriu populat și pentru această necesităm mai mulți oameni.
- 3) Legenda guerillei crește ca o spumă; deja sistemul superomului invincibil.
- 4) Lipsa de contact se extinde și în legăturile cu partidul, deși am făcut o tentativă prin intermediul lui Paulino, care poate da rezultate.
- 5) Debray continuă să fie un caz, dar acum este pus în legătură cu canalul meu, eu apărînd ca sînt al acestui mișcări. Vom vedea rezultatul acestui pas al guvernului și dacă este pozitiv sau negativ pentru noi.
- 6) Moralul guerillei e în continuare ferm și bolăvirea sa combatută crește. Toți cubanezii sînt exemplari în luptă și suma: 2 sau 3 bolivienei oclăsează.
- 7) Armata e în continuare nulă în misiunea sa militară dar ducă în rîndul țărănilor o acțiune ce nu trebuie neglijată, deoarece transformă în turnător pe toți membrii unei comunități, fie prin frică sau prin mișcînd referitoare la scopurile noastre.
- 8) Masacrul din mine clarifică mult panorama pentru noi și, dacă proclamația se poate difuza, va fi un puternic factor de lămurire.

Sarcina noastră cea mai urgentă este restabilirea contactului cu La Paz, reaprovizionarea cu echipament militar și medical și obținerea de încorporare a 50-100 orașeni, chiar dacă cifra luptătorilor în acțiune se va reduce la 10-25.

3 iulie

Am rămas aici toată ziua căutînd să-l lăsam pe Pombo să-și odihnească piciorul. Cumpărături se fac la prețuri ridicare și aceasta face ca țărăni să amestece frica cu interesul și să ne facă rost de produse. Am făcut citeva fotografii care mi-au cîștigat interesul tuturor; vom vedea cum le vom dezvolta, mări și trimite: 3 probleme. Un avion a trecut spre seară și noaptea cineva a vorbit de pericolul bombardamentelor nocturne și toată lumea se pregătea să fugă, cînd l-am oprit, explicându-le că nu era nici un pericol. Astma mea continuă să îmi dea de furcă.

15 iulie

Am mers destul de puțin din cauza drumului prost, părăsînd de mulți ani. La sfatul lui Aurelio am lăsat o vacă a primarului, și am mîncat copios. Astma m-a mai părăsit puțin. Barrientos a anunțat operația Cintia pentru a ne lichida în citeva ore.

14 august

Zi neagră. A fost cunoștie în activități și nu am avut nici o știre dar noaptea, în buletinul de știri, s-au dat vești despre descoperirea pivniței unde se duceau trimișii noștri, cu date atît de precise, încît nu poate exista dubiu. Acum sînt condamnat să sufăr de astru un timp indefinit. Ne-au capturat, de asemenea, documente de toate tipurile și fotografiile. E lovitură cea mai grea pe care ne-au dat-o; cineva a vorbit. Cine? Iată întrebarea.

29 august

Zi apăsătoare și destul de neliniștită. Cercetașii au înaintat foarte puțin și într-un loc au gresit drumul, crezînd că se îndreaptă spre Masajuri. Am făcut popas la 1.600 metri înălțime într-un loc relativ umed, unde se găsește o trestie a cărei tulpină potolește setea. Cîțiva tovarășii: Chacapo, Eustaquio, Chino se prăbusec, răpuși de sete. Mîine va trebui să ne îndreptăm spre cel mai apropiat loc unde există apă. Cătrîri rezistă destul de bine. La radio nu au fost știri importante; singura este cea că procesul lui Debray se prelungește de pe o săptămînă pe alta.

6 octombrie

Explorările demonstrează că ne aflăm foarte aproape de o casă dar în același timp, o într-o ripă mai departată este apă. Ne-am îndreptat într-acolo și am făcut de mîncare toată ziua, la adăpostul unei stînci mari, care servea drept acoperiș, în ciuda faptului că eu am fost toată vremea neliniștit, întrucît circula în plină zi prin locuri populare și ne aflam într-o groapă. Cum măsă se lungea, am hotărît să plecăm în zori pînă la un afluent apropiat al acestui pîru și de acolo să facem o explorare mai exhaustivă pentru a determina traseul viitor.

Crucea Sudului a informat despre un interviu luat fraților Gamba. Orlando a fost mai puțin ticălos. Postul de radio chilian a dat o știre cenzurată care indică prezența în zonă a 1.800 de oameni care ne caută.

h — 1750 m.

comentariu și traducere de
Manuela GHEORGHIU

1) Fernando Scotemăsele (lui) Chaco.

Cel de sus lipsește

(Urmare din pagina 5-6)

gia de acolo, vroiam să le cer să facem schimb dacă au înnebunit atît de mult și tropicele ce o turmă pe tavan, dar am sunat și nimeni nu mi-a deschis, chiar nu se mai auzea nimic dincolo de ușă, și m-am întors, deși cu cîntecoram auzem din ce în ce mai puternic petrecerea de-acolo, de aceea am cîntat portarul. Cel de sus lipsește, am plecat la niște rude, mi-a spus acesta zîmbind plătit, și ca să mă conving am luat cheia, am deschis și am intrat acolo, dar nu era decît interiorul, nu se vedea într-adevăr nimic care să fie petrecere, mobile vechi, miroas de lămie și liniște, și atunci am știut că se-nîmplă ceva dacă pînă și bătrînii înnebunesc și vor să se dezbrace în pielea goală înainte de a muri, femeile înșeală pentru că sînt înșelate, iar copiii plîng fără să știe ce-au pierdut.

Mă jucam de aceea foarte mult cu un sarpe pentru că era singurul care înțelșese ce-mi lipsea, poate numai copilaria, piacerea de a te juca pentru cel puțin un singur ochi care te privește tot timpul și uitam că sînt singur, că nu am ce să fac altceva decît să stau cîmîntat sau să mă uit în sus, cînd m-a văzut El, și nu a înțeles că ar fi trebuit să nu fugă, chiar dacă se-ngrozea, ci s-a-astept și să învețe cum să se poarte cu mine ca să vreau să-i caic umbra după fluturi, și celălalt nu știa de aceea cînd am sărit vrînd să-i ajung pe El, și să-i cer ce-mi venise atunci să cer, și am uitat, iar șarpele acela a căzut cu capul pe piatră și piciorul meu peste el acolo, strivindu-l, fără să vreau asta, dimpotrivă plîngînd. Înțelegam ceva, desigur, am dat telefon ca să mă conving că umbrela e acasă, ploaia, nu m-aș fi dus pentru umbrela ca un prost, să mă ud, ci pentru cu totul altceva, pentru că bănuiam mereu ce li se poate întimpla altora, de aceea m-am învoit și, știind că oricum îmi voi lua umbrela la întoarcere, doar o uitasesem pentru că am vrut în dimineața de-atunci, am plecat repede, nu vedeam altceva decît pantofii care topăiau ca două broaște prin bălți și am intrat, n-am știut cum ar fi fost mai bine, ci numai am vrut să-l văd pe cel de lîngă ea, era înțor cu spatele, nu mișca, am crezut că înțepenise de frică, dar întorcîndu-l i-am văzut fața albă și curată ca marmura, miinile lungi și subțiri de copil încă necrecut, și ochii lucind ca două mărgăle ieftine, de sticlă, și Doamne, m-am temut de liniștea și moartea lui acolo, în pat lîngă Ea, fugind ca să nu mai întorc nici în gînd, acolo. Celălalt murise de înimă, trebuia să-l îngrop după aceea. Înțrozitor, dacă ai fi știut dinainte, dar poate fi cineva vinovat de ce i se înîmplă? Oricum el nu putea să plece și să mă lase singur astfel, și chiar dacă a plecat, El trebuia să se întoarcă pînă la sfîrșit, doar am fost înșelată, nu altfel, l-am căutat, dar nu a vrut să-mi vorbească și să mă vadă, am alergat după el, pe stradă, m-am agățat de mîna lui, plîngînd, șoptind, țipînd, de aceea am venit acum, să văd ce mai face, s-a-sculite, împacăți-vă, zise, ridicîndu-se în picioare, am să cer să se schimbe tabloul de la ușă, e urit, mie trebuie să-mi placă tot ce e frumos chiar dacă nu mă pricep, de-ajuns că mă ocup de el, și la urma urmei eu vreau să fie frumos nu frumosul vrea să fie frumos și atunci este, împacăți-vă sau altfel va trebui să plec de la mine pentru că eu cred că tu nu ai dreptate și nici eu nu are, dar trebuie să aibă, pentru că Ea nu vrea să vă despărțiți așa cum nici tu nu vreau asta, dar nu pot, nu-mi închipui cum voi trăi tot așa, fără copii, fără griji, ursuleț de puțin lîngă o balerină de carton, mișcîndu-mă din ce în ce mai puțin ca un pește prins de undiță și țînut deasupra apei. Să văd ce face, dreptatea există indiferent de cui i se face, eu am dreptate pentru că mi s-a dat dreptate, El n-are pentru că El tremură de furie, iar eu tremuram de bucurie. Vai, e bine, e bine, Asadar, apăsa pe buton și imediat apărură capul argintiu al secretarei, cheamă pe altceva, zise, și se așeză, Nu, tot ce ți se dă o dată nu-ți mai poate fi luat, altfel mamele ar trebui să ia vișțierii copiilor lor, să ieși așa, prin aceleași uși, urmat de un zîmbet plin de dinți albi, frecați bine în fiecare dimineață, să fii dat afară cînd poți pleca și singur, prea mult, Mulțumesc, a spus femeia rotunjindu-și roșul umed al buzelor și întînzîndu-și fardul. Ce repede a fost, prea repede pentru cît am venit aici, Covorul merge, dar unde merge covorul? covorul merge la fereastră, acolo e afară și mai departe e jos, Petre secretara, mă privește, eu nu mă mai uit la Ea, unu, doi, trei, de ce sînt altele flori aici? pentru că florile sînt frumoase și miroas altfel, iar Ea de ce e mereu în urma mea? și în spatele ei vin toți, cele pe care le-am cunoscut și celelalte, fără nume, s-ar putea să fie opt, acum rîd puțin deschînd fereastra, păsările zboară în sus, peste tot, păsările sînt frumoase pentru că zboară, ce gălgăie e afară, prea mult zgomot, să plec, altfel să plec, nu cum vrea el, Doamne, plec cum vreau eu, altfel l-aș ucide pentru mila lui. Petre și-a ridicat mina pînă la gura căscată, nu poate țipa, iar El nu știe, și Ea de ce vine spre mine, doar vreau să plec singur, așa cum mi s-a spus, e treaba mea unde, oricum, în altă parte, jos e pămîntul ud și murdar ca un capac rotund și negru, iar sus e albastru, pînă acolo e și mai departe și de aceea nici nu se vede pe bîne ce-îi, iar Ea de ce vrea să mi se prindă de gît? dar s-a strîns de picior, Doamne, de ce? de ce, de ce, rostogolindu-se pe fereastră amîndoi, unul după celălalt, cum trec anii.

PERMANENTE CULTURALE

Oameni care sînt

Că nici lingă cuibul șoiului

Că nici lingă cuibul șoiului
porumbul pui
să-și scoată,
nici orbul celui cu ochi
să se facă povăț,
că nici porumbul îi va videa
vreodată zburători,
nici cel cu ochi
își va videa pașii
drept imblători.

Au nu tu?

Au nu tu,
odinoară,
prin fundul mării primblindu-te
și spre vinarea peștelui
șipurindu-te,
eu din fața apei
te ogîndiam?

De n-ași avea frica

De n-ași avea frica Vulturului,
cînd ceva din colții miei pe ciolanele
stirvului
ar rămînea,
atuncea și Corbul
de uscate vinele
goalelor
ciolane
clonțul ș-ar ciocăni

Numai precum toți

Numai precum toți cei cu socoteală
în lume,
așe și eu,
nu numai pentru agonisirea,
ce și pentru paza cinstei mă nevoiesc
(căci spre agonisirea
și cîștigarea cinstei
sudurile trupului
destule sînt,
iară spre paza nebetejirii ei
lacrimi de singe
trebuie).

Sau vrînd, sau nevrînd

Sau vrînd, sau nevrînd,
într-o parte dîndu-te,
eu fără nici un agiutdriu în gura
și vrajba
precum a Corbului,
așe a altora
caril caută în gura Corbului
voiu cădea,
și așe
atuncea te vii arăta
că cu mina
altuia șerpele din hortă
să scoți ai vrut
și pre mine
clêște împotriva jeratecului
m'ai făcut

La cel cunoscătoriu

La cel cunoscătoriu mai tare
să țînă și ieste
legătura hireșului cuvint
decît frengiia întreită
de la altul înfășurată.

Însa eu

Însa eu o pasire și de neam,
și de mînte proastă fiind
(căci nici în carne vreo dulceată,
nici în pene vreo frumșeță port).

mai mult a grăi nici pociu,
nici mi să cade,
fără numai ce și cit într-adevăr am
înțeles

și am știut,
aceia din prostia inimii
am grăit.
Iară giudecata fie
a înțeleptilor.

Bitlanul

Bitlanul
pasire de apă
sau pește de aier fiind,
căci și în fundurile apelor prin multă
vrême
și prin aier nu mai puțin decît alalte
pasiri

mare slobodzenie are,
însă adevărul ce ieste să dzic:
adevărât pasire ieste,
macară că carnea la gust îi ieste
ca a delfinului
și macară că precum prin aier
cu slobodzenie poate zbura,
așe și prin fundul apii
să poată primbla,
însă de multe ori mi s-au timplat a-l
video

în novoadă ca peștii
încilic
și de multe ori și inecați
și de tot înădușiți
din mreje îi scot,
căci lăcămia astupîndu-i ochii,
după pești fără sine alergînd,
în loc de vinat el să vîneadză.

Că după a mea socoteală dzic

Că după a mea socoteală dzic
(că mai pre lesne ieste
cuiva fără organul ochiului
și fără lumina soarelui
între alb și între negru a deosăbi
decît fără cunoștința lucrului
de vrednic sau de nevrednic
a-l alegē).

Cuvîntul slobodzit

Cuvîntul slobodzit mai iute decît
fierul împănăt să duce

și piatra
în fundul mării aruncată
precum vreodată tot a mai ieși
tot să nădăjduiește,
iară cuvîntul grăit,
precum va fi cu puțință a să dezgrăi,
toată nedějdea lipsēște.

Iară amintrilea

Iară amintrilea oricînd
cu vreo primejdie simptomatecă
penele le-ar cădea,
sau de vremea schimbării tulieielor
putērea aripilor
și a zburării le-ar scădea,
fără nici un prepus adevērit să fiu
îmi poruncia,

precum acestora,
oricît de mare
și de vinjoasă carnea le-ar fi,
decît stirvul împușit
tot mai dulce ieste.

În capul ai căriia soarele

În capul ai căriia soarele
lucru împotriva au lucrat.
Că de s-ar fi născut în părțile
crivățului
și să fie trăit în părțile austrului,

ARGUMENT

Poezia nu ține de prozodie și nici măcar de cuvînt. A scrie un sonet nu înseamnă că ai făcut o poezie. Nici rima nici ritmul nu sînt altceva decît farduri. Poezia se folosește de ele, cum se folosește și de cuvînt, numai din răsfaț și din înțimplare. Cuvintele sînt simple vehicule ale poeziei, atunci cînd poezia vrea să se plimbe. Adevărata istorie a poeziei românești e cu totul alta decît aceea care ia în considerație numai volumele de versuri. Primul și cel mai mare poet român este Dimitrie Cantemir, deși „cel mai mare” pentru poezie trebuie respins, expresia fiind tributară migrației clasamentelor în zona esteticului în care singura afirmație de valoare poate fi numai: este poet sau nu este.

Adevărata istorie a poeziei românești trebuie să-și consemneze nu numai maestrul prozodiei, ci și marii poeți de din afara prozodiei, căci poet este Sadoveanu în tulburătoarele sale naturi vii, poet este Mateiu Caragiale în aura crailor și poet este Geo Bogza în Cartea Oltului, durabilă cit Oltul.

Cu emoție, arătăm cititorului, acum, cîte ceva din măreția lui Dimitrie Cantemir și cîte ceva din harul său de poet. Sînt trase în lumină poeziile ascunse în numai prima sută de pagini a Istoriei Ieroglifice, relipărită și îngrijită de P. P. Panaitescu și I. Verdeș, cărțurii cărora le aduc pe această cale expresia recunoștinței mele de cititor.

Fiecare cuvînt din poezii este întocmai reproduc aici, singurul lucru pe care ni l-am îngăduit a fost acela de a le așeza într-o altă stare tipografică. Istoria Ieroglifică, genială și stranie și unică alcătuire în limba română, este o operă predestinată nu unei vieți de cititor, ci mai multor vieți puse cap la cap și străbătute de o conștiință unică.

Nu o putem citi în simplă leneșă rumegare; nu o putem gusta decît dacă ne dăruim în întregime și timpul inimii. Altfel opera devine cețoasă, aș îndrăzni să spun, chiar ilizibilă.

Cu să conving cititorul modern de marile și profundele calități estetice ale neamului Dimitrie Cantemir, am ales acele pasaje din carte care sînt ale poeziei, oferindu-le.

Mirul eu însumi, aplecat asupra textelor, descopăr un mare înaintaș al lui Eminescu, Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia, un mare înaintaș egal cu urmașii săi și deci mai tulburător.

Neîngăduindu-mi să folosesc rostirea curentă a cuvintelor vechi folosite de Dimitrie Cantemir, îmi dau seama că totuși nu-i umbrasc sensurile, cu alt mai mult cu cit în însuși plasma poeziei sale cuvintele n-au fost decît vehicule.

Iar dacă sufletul lui contemporan cu expansiunea cosmică a omului are plăcerea de a se plimba într-o cară, de ce nu l-am îngăduit-o?

căldura soarelui
umedzala crierilor
i-ar fi mai uscat,
și așe tidva capului spre indesarea
crierilor

și cuprinderea înțelegerii
o ar fi silit.

Ce ea poate fi din fire
capul uscat avînd,
în carile de au și fost
vreo umedzală firească,
arșita soarelui
și căldura austrului
porii pieii
și incheieturile osului tidvei
mai mult decît i-au trebuit i-au
deșchis.

Și așe,
putērea căldurii
cu puțină umedzală
și a crierilor materie
pre o parte îi scotea,
iară pre altă parte,
în locul crierilor,
vîntul sau aierul clătît intra
și lăcaș
vênic
în căpătîină-l
își afla
(căci, precum fără prepus știm că
in fire

loc ceva deșert a să da nu să poate
și așe din vîntul strîns.
vînt sloboad
(că cineva ce nu are
a da nu poate).

AIEVEA ALE LUCRURILOR

Poezii dezvelite din Istoria Ieroglifică a neamului DIMITRIE CANTEMIR, și puse la vedere de către Nichita Stănescu

DEMETHRVS S. ROS SIACI ET MOLDAVIAE PETRILMIVSSOR SENATOR ET ABIX CANTEMIR IMPERIL PRINCEPS IMPERATORIS TIMIS CONSULI

Lucian BLAGA

și din gura tuturor mărturisire luind
și împărăția ce-și alesese
și socteala ce în gînduri își pusese
în vîci nemutată
și neschimbată
să rămîie.
Aședară, Leul
— jiganii în patru picioare
clătitoare,
iară Vulturul —
pre cele prin aier cu pene
și cu aripi zburătoare
ca la un sfat îndată le chemară
și în clipală
le adunară.

O, oarba jiganilor poftă

O, oarba jiganilor poftă,
lucrul dinpotrivă nesocotind,
că mîntea și socteala slăvii
la aceasta să sprijinește,
că ea cercă pre cea ce nu o cuncaște,
vorovēște cu cele ce nu o aude,
cu acela are a face, carile nu au
vădzut-o,

după acela mērgē,
carile de dînsa fuge,
pre acela cinstește, carile
puțin în samă o bagă,
pre acela ce nu o poftēște,
il poftēște,
celuia ce nu o va
înainte îi iese,
și celui necunoscut pre samă să dă.
Iară hirișia slăvii
cea mai cu deadins ieste
ca să părăsască pre cel ce o cinstește,
și cu acela să rămîie,
carile o necinstește.)

Că totdeauna

Că totdeauna
orbul asupra ochilor,
și schiopul asupra picioarelor,
și surdul asupra audzului,
și hadimul asupra întregului
obidă are.

Credință

Căci mai cu credință ieste
cuiva
trupul fără vas occeanului
a-ș crede
decît norocul pînă în al doilea ceas
adeverit
și nemutat a-și ținea.

Căci foamea

Căci foamea în toate dzile
muritori a fi ne invață
și ieste o boală carea
nedespărțit tovarăș
tuturor părșilor trupului
și pururea
se află de față.

Cît despre siiala lui

Cît despre siiala lui
ar fi și pre cit proasta mea socoteală
agiuje
socotesc că de multe ori
ce nu să începe cu cuvîntul
să sîrșește cu bățul.

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de
UNIUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Ștefan Bănuțescu
Redactori-șefi adjuncți:
Gheorghe Achilă, Cezar Baltag,
Eugen Stănescu

REDACTIA:

București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon: 11.51.54; 12.16.10

ADMINISTRAȚIA:

Șoseaua Kiseleff 10, tel.: 18.33.99.

ABONAMENTELE

3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei.

Tiparul executat la

COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA ȘCINTEII”

Paginatori: Nicolae Ion, Cerchez Nicolae.

Tehnoredactor: Ștefana Harbur.

Macheta: Radu Gorgescă.